

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Географічний факультет
Кафедра економічної географії та екологічного менеджменту

**Впровадження на практиці науково-прикладного проєкту ЄС
„HERITAGE” щодо розвитку туризму у Чернівецькій області
та Сучавському повіті**
Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти-перший (бакалаврський)

Виконала:

Студентка 4 курсу, 304 групи
денної форми навчання
спеціальності 073 – Менеджмент
ОП «Менеджмент туристичної
індустрії»
Марія ЗАЄЦЬ

КЕРІВНИКИ:

д.геогр.н.проф. Валерій РУДЕНКО
к.геогр.н.асист. Ганна ЄРЕМІЯ

До захисту допущено:
протокол засідання кафедри № 15
від «28» травня 2024 р.
Зав.кафедри _____ проф. Валерій РУДЕНКО

АНОТАЦІЯ

Заєць М. Впровадження на практиці науково-прикладного проєкту ЄС „HERITAGE” щодо розвитку туризму у Чернівецькій області та Сучавському повіті. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці. 2024.

У кваліфікаційній роботі впроваджено у практику екскурсійної діяльності Чернівецької області науково-прикладний проєкт „HERITAGE”. Впровадження здійснено шляхом розробки авторського екскурсійного туристичного маршруту транскордонними територіями України та Румунії. Досліджено попит на такі види турів. Робота проведена на базі ТА Buktravel.

Ключові слова: екскурсійний тур, транскордонна територія, історико-етнографічні об’єкти, туристична агенція.

ABSTRACT

M. Zayets. Implementation of the scientific and applied EU project "HERITAGE" on the development of tourism in Chernivtsi region and Suchavsky district. Chernivtsi National University named after Yury Fedkovich. Chernivtsi 2024.

In the qualification work, the scientific and applied project "HERITAGE" was introduced into the practice of excursion activities of the Chernivtsi region. The implementation was carried out by developing the author's excursion tourist route through the cross-border territories of Ukraine and Romania. The demand for such types of tours has been studied. The work was carried out on the basis of TA Buktravel.

Keywords: sightseeing tour, cross-border territory, historical and ethnographic objects, travel agency.

ЗМІСТ

ВСТУП		4
РОЗДІЛ I	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ТА ЕТНОГРАФІЧНОЇ СПАДЩИНИ КРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ.....	6
	1.1. Ретроспективний аналіз досліджень етнографічної спадщини України.....	6
	1.2. Загальна характеристика етнографічної спадщини регіонів.....	9
РОЗДІЛ II	НАУКОВО-ПРИКЛАДНИЙ ПРОЄКТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ „HERITAGE”: загальна характеристика та чинники реалізації проєкту.....	20
	2.1. Загальна характеристика проєкту „HERITAGE”.....	20
	2.2. Напрями та завдання реалізації проєкту „HERITAGE”.....	21
	2.3. Історико-етнографічні об'єкти та туристичні ресурси Буковини та Сучавського повіту – чинники практичної реалізації проєкту „HERITAGE”.....	25
	2.3.1. Історико - етнографічні об'єкти та туристичні ресурси Буковини.	25
	2.3.2. Історико -етнографічні об'єкти та туристичні ресурси Румунії....	30
	2.3.3. Рейтингові туристичні об'єкти Північної та Південної Буковини.	34
РОЗДІЛ III	ТУРИСТИЧНА АГЕНЦІЯ «BUKTRAVEL» -БАЗА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ „HERITAGE”.....	40
	3.1. Загальний аналіз діяльності підприємства ТА «Buktravel».....	40
	3.1.1 Роль туристичної агенції «Buktravel» у задоволенні потреб туристів.....	43
	3.1.2. Робота ТА «Buktravel» у форс-мажорній обставинах.....	44
	3.1.3. Використання онлайн систем бронювання.....	45
	3.1.4. Конкуренентоспроможність.....	45
	3.2. Аналіз попиту туристів ТА «Buktravel» на транскордонні екскурсійні тури Румунією з України.....	46
РОЗДІЛ IV	РОЗРОБКА АВТОРСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО ТУРУ ОБ'ЄКТАМИ ПРОЄКТУ „HERITAGE” «ПЕРЛИНИ ПІВНІЧНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ БУКОВИНИ».....	54
	4.1. Загальна характеристика туру.....	54
	4.2. Картоschema маршруту та паспорти об'єктів.....	55
	4.3. Калькуляція вартості розробленого туру.....	64
	4.4. Контрольний текст супроводжуючого туристичної групи, гід-екскурсовода.....	65
ВИСНОВКИ	.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	.....	77

ВСТУП

Актуальність теми. Зростання індустрії туризму відіграє життєво важливу роль у стимулюванні економічного розвитку. Це пояснюється численними перевагами розвитку туризму, включаючи послідовне та динамічне збільшення надходжень до бюджету, збільшення можливостей працевлаштування, сприяння ринковим відносинам, сприяння міжнародній співпраці, залучення громадян до вивчення багатих природних і природних ресурсів регіону. історико-культурної спадщини, збереження екологічної рівноваги. Крім того, Чернівецька область виділяється як мультикультурна територія з величезним туристично-рекреаційним потенціалом. Він служить точкою сходження трьох значущих історико-етнографічних регіонів, а саме Буковини, Бессарабії та Гуцульщини. Крім того, регіон має велике історичне значення як південно-західний форпост Київської Русі, відомий культурний центр нації та місце народження видатних історичних діячів.

Слід зазначити, що Буковинський край має багатство історико-культурних пам'яток, серед яких – автентичні пам'ятки української, австро-німецької, румунської, польської, молдавської, єврейської, турецької та інших культур [22].

З метою популяризації багатой історико-етнографічної спадщини Буковини та підвищення обізнаності громадян нашої країни, сусідньої Румунії та іноземних туристів реалізовано проект «Історико-етнографічна спадщина – частина сталого розвитку туризму на Буковині». Проект отримав фінансування від Європейського Союзу через Програму сусідства Румунія-Україна 2007-2013. Його головною метою було покращення туристичної інфраструктури на прикордонних територіях Північної та Південної Буковини з метою залучення більшої кількості відвідувачів у регіон та демонстрації його історичного та етнографічного потенціалу. Тож, враховуючи вищенаведене, актуальним вбачається дослідження основних аспектів та результатів проекту Heritage в Чернівецькій області та Сучавському повіті.

Метою дослідження є впровадження в практику результатів проекту „HERITAGE” шляхом розробки авторського екскурсійного туру на базі туристичної агенції Buktravel.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі **завдання**:

1. Проаналізувати теоретико-методичні основи дослідження історичної та етнографічної спадщини країни у контексті розвитку міжнародного туризму.
2. Охарактеризувати науково-прикладний проект європейського союзу «heritage».
3. Проаналізувати діяльність ТА «buktravel», як бази реалізації проекту «heritage».
4. Розробити авторський транскордонного тур об'єктами проекту „heritage” «Перлини Північної та Південної буковини»

Об'єктом дослідження є історико-етнографічні об'єкти та туристичні ресурси Буковини.

Предметом дослідження є практичне використання історико-етнографічних об'єктів та туристичних ресурсів Буковини для розробки екскурсійних маршрутів та впровадження у практику роботи туристичних підприємств.

Практичне значення результатів дослідження полягає у застосуванні історико-етнографічних об'єктів та туристичних ресурсів Буковини (за результатами проекту „heritage” для розробки екскурсійних маршрутів. Пропозиція розроблених маршрутів та впровадження у практику роботи туристичних підприємств.

Для написання даної роботи використовувались навчальні посібники, періодичні інтернет-джерела, монографії, статті, які визначають мету та завдання дослідження.

Структура кваліфікаційної роботи: робота складається із вступу, чотирьох взаємопов'язаних між собою розділів та висновків. У кінці роботи наведено список використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 82 сторінки.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ТА ЕТНОГРАФІЧНОЇ СПАДЩИНИ КРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Ретроспективний аналіз досліджень етнографічної спадщини України.

У статті «Галицьке краєзнавство», опублікованій у 1892 р., Іван Франко подав перше наукове обґрунтування поняття «краєзнавство», окресливши свій погляд на значення та роль краєзнавства в освіті та вихованні особистості. Він наголосив на культурній та науковій цінності заглиблення в місцеву історію. Я. Верменич зауважив, що країнознавство, як підсистема регіональних досліджень, має характерні особливості, які потребують окремого розгляду його когнітивної та соціоінформаційної функцій. Отже, регіональне дослідження набуває значення краєзнавства, коли виникає потреба дослідити історію своєї «малої батьківщини», конкретного регіону чи окремого міста. Водночас факти та знання, набуті через місцеву історію, можуть сприяти «великій науці», зокрема в плані розуміння загальних і часткових аспектів історичних процесів. Краєзнавство не тільки додає локального колориту ширшому обсязі природничих і соціогуманітарних досліджень, але й значно розширює та організовує спільноту зацікавлених у вивченні рідного краю людей. Значення краєзнавства у вихованні національної свідомості та патріотизму важко переоцінити [1, с.6].

Краєзнавство виконує подвійну мету – воно служить сховищем інформації та засобом для поширення цієї інформації. Він не лише сприяє розвитку інтересу до історії в місцевому соціокультурному контексті, але також відіграє важливу роль в освіті, музеєзнавстві, туризмі та інших сферах. Однією з ключових його функцій є надання суспільно-історичної інформації, що передбачає розширення фонду актуальних історичних знань. [1, с.8]

Принцип категоризації краєзнавства виділяє три види: наукове, громадське та освітнє. Наукове краєзнавство — це робота, яку проводять

науково-дослідні центри, установи, фахівці в галузі краєзнавства. Громадське краєзнавство охоплює різноманітні організаційні структури, історичні заклади, музеї, виставки, міжрегіональні канали зв'язку, краєзнавчі бібліографії, видавничу діяльність та відповідну інфраструктуру. Освітнє краєзнавство можна далі поділити на університетське та шкільне, включаючи туризм тією мірою, якою він служить освітнім цілям [1, с.9].

За пріоритетністю наукових інтересів регіональні дослідження поділяються на географічні, історичні та соціокультурні. Вихідним елементом краєзнавства В. Круль визначає географічне краєзнавство в силу кількох факторів.

Географічне краєзнавство відіграє вирішальну роль у розумінні просторових утворень, їх динаміки, природно-географічних особливостей регіону. Важливо відзначити, що витoki місцевої історії глибоко переплетені з географією. Проте обмежувати історичну географію та краєзнавство однією об'єктно-предметною сферою було б некоректно. Історична географія особливо зосереджується на аспектах людського життя, на які безпосередньо впливають або мають вплив природні умови та ландшафт. Вона не заглиблюється в історію культури, мов, діалектів, обрядів, вірувань, фундаментальних аспектів менталітету населення того чи іншого регіону. Ці предмети виходять за межі історичної географії. Натомість історична географія коротко торкається таких тем, як демогенез, історія війн, міграції та будівельні технології, розглядаючи їх як процеси, що відбуваються в межах конкретного ландшафту. За межі історичної географії виходить історія містобудування та архітектури, яка викликає великий інтерес у краєзнавців.

Основний підхід, який використовується в етнографії, полягає в безпосередньому спостереженні та описі звичаїв, способу життя та світогляду певної групи людей. Щоб доповнити цей метод, етнографія також широко використовує різноманітні письмові джерела, речові пам'ятки, дані з таких галузей, як археологія, антропологія, географія, фольклористика та лінгвістика.

«Повість врем'яних літ» поклала початок прагненню документувати етнографічну характеристику племен і населення України. Метою літописця було простежити родовід різних народів у всьому світі, час від часу проливаючи світло на їхні культурні та повсякденні звичаї. Крім того, літописець подав уявлення про давньоукраїнські племена Київської Русі, зокрема про їхні поселення та відмінності у звичаях, обрядах тощо. Подібні спроби етнографічного опису можна знайти в інших письмових звітах. Наприклад, у «Галицько-Волинському літописі» згадуються сусідні з Руссю народи — ляхи, литовці, угорці, чехи, половці, жмуди, ятвяги, татари, німці, ізраїльтяни. Цей літопис містить цінні відомості про звичаї, вбрання, і більше кожного народу [2].

«Стародавні зображення, такі як малюнки, ілюстрації в книгах, фрески та скульптурні чи рельєфні зображення, є цінними етнографічними джерелами, які пропонують уявлення про людей, споруди та предмети побуту минулого. Наприклад, літопис Георгія Арматола, перекладений київським книжником, містить 127 ілюстрацій, що відображають архітектуру, церкви, одяг, обряди, народні вірування. Описи звичаїв і вбрання часто можна зустріти у фольклорі, зокрема в козацьких думах, наприклад у відомій «Думі про козака Голоту». Крім того, іноземні мандрівники, посли та купці, які мандрували Україною, зокрема Амвросій Контаріні, Гійом Л. де Боплан, П'єр Шевальє, Павло Алепський та інші, залишили нам багато цікавих відомостей про українців» [2].

Протягом XV-XVI століть відбулося значне накопичення етнографічних знань, що знаменує собою ранній етап української етнографії. Наступний етап полягав у науковому збиранні та осмисленні етнографічних матеріалів. У 1772 році з'явилося визначне видання під назвою «Описание весильных обычаев украинского простого народа в столице России и в украинской губернии, а также в великороссийских слободах, населенных малоросами». Цей твір, автором якого є офіцер російської армії українського походження Григорій

Калиновський, є унікальною пам'яткою в українській фольклористиці. На праці Калиновського зверталися й наступні дослідники [2].

У середині XIX століття українська етнографія виокремила як окрема наука. Цей розвиток тісно переплітався з внеском видатних діячів української культури, зокрема М. Максимовича, М. Костомарова, П. Чубинського, М. Сумцова, В. Шухевича, Ф. Вовка, Д. Яворницького та багатьох інших. Значну роль у розвитку українського фольклору відіграли такі письменники, як Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, Іван Нечуй-Левицький, Іван Франко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський. Створення у 1898 р. Етнографічної комісії при Львівському науковому товаристві імені Т. Г. Шевченка дало подальший поштовх розвитку української етнографії. Ця комісія видавала різні праці, зокрема «Етнографічний вісник» і «Матеріали до українсько-руської етнології».

Етнографічними дослідженнями в Україні займаються різні установи — інститути Академії наук, етноцентри, музеї, навчальні заклади. Ці організації видають широкий спектр матеріалів, включаючи наукові записки, монографії, науково-популярні журнали та методичні посібники. Крім того, етностудії випускають журнали «Народна творчість та етнографія», «Родовід», «Берегиня», «Український світ», «Пам'ятки України», «Українська культура» та інші регіональні видання. [2].

1.2. Загальна характеристика етнографічної спадщини регіонів.

Становлення і розвиток української етнографії зумовили спроби поділу української території на різні історико-етнографічні, культурні та діалектні регіони. Результатом є велика кількість варіацій цього поділу. В даний час можна знайти не менше десятка різних карт, на яких вчені позначають межі «особливих» ділянок.

І часто погляди одних вчених несумісні або навіть суперечать поглядам інших учених. Українське народознавство існує вже понад 200 років, точилися суперечки про етнографічний поділ нашої країни. Жоден учений не бажає

поступатися своєю позицією. Одна й та сама територія має різні назви і по-різному визначаються її межі. І принципи побудови карти різні, що є ключовим моментом. Кожен вчений обирає для себе орієнтир, спираючись на особливості архітектури, традиційний одяг, предмети побуту та знаряддя господарства, особливості землеробства, діалекти, географію, політику тощо. У результаті вийшла зовсім інша етнографічна карта. Час, у який дослідник живе і працює, також має значення. Досить традиційним «інструментом» для вивчення цього питання також є етнографічні карти. Адже межі поширення тієї чи іншої етнографічної групи насправді можуть відрізнятись на десятки кілометрів [3].

Нижче розглянемо основні території, які виділяють дослідники на етнографічних картах:

- Буковина – назва регіону пов'язана з буковим лісом, який, як ви здогадалися, ріс на території сучасної Чернівецької області. Область цієї адміністративної одиниці України входить до складу Північної Буковини – Великої Буковини, південні землі якої належать до території Румунії [3].

- Полісся - До складу цього регіону входять такі сучасні області: Волинська, Рівненська, Київська (північний район), Житомирська (північний район), Чернігівська (північний район), Сумська (північний район) . Назву Полісся легко можна було утворити від слів «по» і «ліс». Це абсолютно природно, тому що північ України лісиста. Так наші предки «оселилися в лісі». Перша писемна згадка про цю назву з'являється в Галицько-Волинському літописі 1275 року. З давніх-давен жителів цієї місцевості називали польською шукою [3].

- Волинь входить до складу Поліської області, центром якої в Україні є Волинь. Перша згадка про цю назву відноситься до 11 століття, а точніше до 1077 року, в Новгородському літописі. Історики та лінгвісти досі сперечаються про походження назви Варінг. На думку деяких, назва цього краю походить від назви стародавнього міста Велин або Велин. Сьогодні його вже немає, але виявлені археологами сліди стародавнього поселення свідчать про те, що воно

знаходилося в місці злиття давніх річок Хва і Західнобуг (20 кілометрів від сучасного Володимира-Волинського). Інші вчені пов'язують назву території з поморським островом Волін (земля біля Балтійського моря на території нинішньої Німеччини та Польщі). Слов'яни жили на землях сучасної Німеччини, але наприкінці I тисячоліття вони були змушені поступитися територією германським племенам. Вони відмовилися від території, але не від назви. Тому волиняни, які прийняли таку назву, мігрували на схід (північно-західний регіон сучасної України). Назва «Уоррен» походить від Вілії, притоки річки Хорон. Проте всі ці версії не розкривали головного – значення слова «Волинь». Ось кілька варіантів: від слов'янського «воль» (вол), від литовського «уола», що означає «валин», «веління»; , стара назва оленя, тобто Волинь була землею оленя; іноземець" (звичайно для давніх германців); найпоширеніша версія, якої дотримується більшість істориків і лінгвістів, полягає в тому, що назва "Волинь" пов'язана з праслов'янським коренем " Пов'язане з "вол" (або "вел", "ел").), що означає «мокрый», «вологий», «болотиста місцевість».

- Карпати - велика територія західної України, поділена на Карпати, Закарпаття та самі Карпати. Етимологія перших двох назв з'ясовується легко: при - - місце біля Карпат, тобто перед ними, за - - місце за горами. Звісно, доводиться виправляти, що це українська точка зору, але, наприклад, для словаків, які живуть по той бік Карпат, усе виглядає абсолютно протилежно. Щодо походження назви Карпат, то вона походить від різних слів у кількох мовах: від вірменського «карп» — камінь, «пат» — стіна; від польського «карп» — велика грудка, стовбур дерева, корінь дерева ; походить від кельтського слова «карн» — камінь, купа каміння. До складу Карпатської області входять: Закарпатська, Івано-Франківська (західна); Мандруючи Карпатами, ви відвідаєте три етнографічні групи: бойків, лемків і гуцулів [3].

- Галичина - займає територію сучасних Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської областей. Галія в Європі (країна, що існувала на території сучасної південної Франції 2000 років тому) і Галатія в Малій Азії (сучасна

територія Туреччини) були названі на честь кельтських племен, які населяли територію Старого Світу в першому тисячолітті до нашої ери позначка тут. Греки і римляни називали кельтів галатами і галлами. Можна стверджувати, що походження української Галичини пов'язане з європейською історією. Його столицею колись було місто Халік, і деякі вчені були названі на честь давніх кельтських імен. Інші дослідники не погоджуються з цією версією і роблять власні припущення: від слова «галка», від польського слова Гала гора, від імені князя Галиця (його поховали десь на території сучасного міста), від Арафону чи галізонці (народ, що живе по берегах Дністра і Бугу), від грецького галс — сіль (у північно-східній Росії центр видобутку солі називають Галич), від слова «Галиця» – Змія [3].

– Покуття – це невелика територія в Карпатському регіоні. Входить до складу Косівського району Івано-Франківської області і являє собою рівнинну місцевість між річками Прут і Дністер. Про походження назви Покуття все просто і зрозуміло. Сполучається з селом Кути. Зайнявши українські землі, поляки почали використовувати це спеціальне поселення для позначення кордонів своїх територій на сході. Говорили приблизно так: «Наша земля вздовж узбережжя Кути». Сьогодні це зазвичай південно-східний куток Галичини.

– Поділля – українські літописи згадують ці території під назвами «Пониззя» та «Нижня Русь» (XIII ст.). Назва Поділля вперше зустрічається в документах XIV ст. До складу історичної області входять такі землі: Житомирська область (південь); Тернопільська область (північ);

– Дніпро-Центральний регіон – центр України. Рідше зустрічається назва Дніпро, що й зрозуміло, оскільки вона не зовсім відповідає дійсності: по Дніпру багато землі не тільки в Україні, а й у Росії. і білор. Тому найточнішою для території України є назва «Середня Наддніпрянина».

- Слобожанщина - до неї відносяться: Харківська (південна область); Донецька (північна область); Область вважається однією з «наймолодших» областей України. Можливо, через тривалу тимчасову «паузу» в його розвитку

і те, що етноси, які його населяли, не мали між собою нічого спільного. На сході України люди жили ще з епохи палеоліту. Значно пізніше тут з'явилися представники кочових племен: кіммерійці, скіфи, сармати, хозари, болгари, половці та печеніги. До 1430 року татаро-монголи кочували східними степами, поки їх не «зачепили» кримські татари, які отримали значну «допомогу» від руйнівників. Українці почали з'являтися на цих землях у XV ст. Це були відважні люди, які шукали справедливості та кращої долі на Поліссі та Волині, тодішніх кордонах українських земель, що входили до складу Речі Посполитої. Цих волелюбних турків прозвали «козаками».

Саме в цей час з'явилася перша назва Слобідської землі – Дайк Бол. Пізніше місце стало обжитим і цивілізованим – у 17 столітті, після повстання Богдана Хмельницького, сюди переселилися козаки та селяни і заснували Слобідки. Не важко здогадатися, що саме звідси й походить назва «Слобожанщина».

- до південних областей України відносяться: Запорізька область;

Сьогодні прийнято поділяти Україну на шість історико-етнічних регіонів: Полісся, Прикарпаття, Поділля, Середня Наддніпрянина, Слобожанщина, Південь. Водночас варто підкреслити, що в Україні немає чітких меж між етнічними регіонами, тому такі поділи є умовними. Крім того, розвиток науки і техніки, широке поширення стандартизованих культурних форм, процес міжетнічної інтеграції згладжували етнографічні особливості різних регіонів [2].

Що ж стосується Буковини, то це скоріше історико-географічний регіон України, аніж етнографічний регіон у вузькому розумінні. Водночас довготривала політична ізоляція краю від основних українських територій, тісний контакт українців регіону з традиційними культурами, такими як волоська (Румунія та Молдова), німецька, єврейська, польська та російська (старообрядницька)) етносу, а також багаторічна практика окремої етнографічної історіографії зумовлює необхідність розгляду етнографічної характеристики Буковини в окремому порядку [6, с.14]. 184].

Перш за все, слід зазначити, що соціально-економічні відносини в новітньому історичному розвитку краю, майже всі складові матеріальної і духовної культури народу відображені в тритомній основній праці професора Чернівецького кафедри ім. державного університету ім. З університету. Федькович Г. Кожолянка [7]. У кількох наступних працях автор розробив і поглибив етнографічні відомості про Буковину [8].

Таким чином, на початку XIV століття південна частина Галицько-Волинської землі була розташована в басейнах Пруту і Подністров'я. Під владою Золотої Орди. У 1340-х роках, коли Галицько-Волинський регіон став предметом зазіхань західних сусідів, влахи переселилися з Угорського королівства на землі на схід від Карпат. У 1359 році було створено Молдавське князівство, територія якого простягалася від річки Дунай на Понижжі до берегів річки Дністер у центральному Придністров'ї з центром у місті Сучава. Воно майже одразу зайняло Шипинські землі у верхів'ях Пруту та Середнє Подністров'я, а також міста Цон і Хмелів. Близько 1374 року за допомогою Угорщини подільський князь Юрій Корятович утвердився на території Молдавії і посів престол у Бирладі. Але невдовзі його отруїв місцевий боярин. 6 травня 1387 р. губернатор Мушат від імені народу, Молдавської держави-фортеці та інших залежностей визнав васальну залежність народу від короля Польщі. Майже століття Шипинська земля зберігала свою автономію у складі Молдови. Є й пережитки звичаєвого права. Дослідження територіальних та адміністративних структур ранньої Молдавії залишаються рідкісними. У законопроекті йдеться про штати, селища та регіони. Волості, чидержави були майбутніми повітами - цинцями, основними одиницями адміністративного поділу з XV по XIX ст. У більшості випадків вони названі на честь якогось міста. У XV – першій третині XVI ст. У князівстві було від 19 до 24 повітів або волостей. Округ і штат — синоніми. Друга назва в основному відноситься до прикордонних районів: Чечинськ, Кіліск, Тутовськ, Хотинськ, Черновськ, Сорокськ, Дорогонськ і Оргайськ. Найдавнішу згадку про волость як

адміністративну одиницю Молдови можна знайти в грамоті від 13 грудня 1433 року.

Власницьке поселення на схід від Чинщини, що входило до складу Хотинського воєводства, вперше згадується 29 вересня 1441 р. у зв'язку з даруванням села «во имя Ржавенций в Хотинском крае». У другій половині XV ст. Держава Теці в джерелах більше не згадується, що, очевидно, пов'язане з утворенням Чернівецької держави. Центр області — місто Чернівці. У 1479 і 1481 рр. ще правили цеценські старости, хоч цеценське староство було скасовано й замінено Чернівецьким. Можливо, це протиріччя пояснюється тим, що Теченська фортеця примикає до міста Чернівці. Чернівецький староста Іон Грумаз вперше згадується в документах 1499 року, в середині XVI ст. З'являється регіон Пірс Карабас і може співіснувати з Фортецею Пірс Карабас. Але в Хотині певний час пількарська лабораторія фортеці одночасно виконувала функції пількарської області. З часом, у міру розширення княжого володіння, села господарської сфери об'єднувалися в Околи, тобто відносилися до фортець (Хотінь, Сороки) і міст (Ор океан). У другій половині XVI-XVII ст. Хотинське Околія налічує 6 сіл. У середині XV ст. Молдавське князівство стало васалом Османської імперії і зобов'язане було платити султанові щорічну данину. У 1497 році магістр Стефан завдав поразки польському війську на території Буковини – Козьмівському лісі поблизу Чернівців. Наступного року намагався відібрати від Польщі Кам'янець-Подільський. У 1498 році турецькі війська пройшли через Молдавію і спустошили Галичину. Через деякий час турки відокремили від Молдавського князівства землі Придністров'я та Подунав'я. Після входження на територію Буяк у 16 ст. Через територію князівства, особливо через Буковину, проходило плем'я ногайців, що було одним із шляхів грабіжницьких татарських нападів на українські землі, так званим Волоським або Покутським шляхом[4, с.14]. .

Під час австрійського панування (1774-1918) Буковина була самостійною адміністративною одиницею, населеною переважно українцями та волохами. На півночі, півдні від Дністра, починаючи від Заліщиків на заході

до Хотина на сході, середня долина річки Прут, що тече від Снятина на Буковині, гори Буковини та передгір'я. Бокутівські Карпати та верхів'я Серету (через Сторожнець) заселені переважно українцями. На півдні, вздовж річок вище за течією Сучави та Сірату, такі міста, як Радивці, Кімполон, Сучава та Серет, були переважно населені вляхами, які пізніше розділилися на румунів і молдован. Назва «Буковина» відома в історичних джерелах з XIV ст. Мається на увазі прикордонна Польща та Молдова того часу, де росли великі букові ліси. У 1774 році, після поразки Туреччини в російсько-турецькій війні 1768-1774 років, за російсько-турецьким договором Кучук-Кенадзі Росія зайняла Буковину, яку війська генерала Румянцева передали Туреччині. Австрія також намагалася захопити Буковину, мету, яку буковинський уряд переслідував шляхом прямих переговорів з генералом Румянцевим. За згоду не чинити опору австрійським військам, які мали увійти на цю територію одразу після відходу російських дунайських армій, генерал отримав 5000 гульденів і золоту сигарну коробку з діамантами. Тому Австрія окупувала Буковину. Виснажена шестирічною війною з Росією Туреччина не в змозі виконати зазначений договір. До 1786 р. територія вважалася мілітаристською областю на австрійському кордоні, а в 1787 р. адміністративно була виділена в окремий округ Галичина (Королівство Галичини та Володимирії), поділений на Новці і Сучавський округ. Останній далі поділяється на дев'ять районів. У 1849 році Буковина відділилася від Галичини й отримала статус королівської адміністративної одиниці на рівні князівства (князівства) – *Gerzogtum Bukowina*. Найвищою посадовою особою регіону – главою уряду – є Президент. З 1861 р. у князівстві діяв обласний автономний орган — Буковинські збори, які обиралися за державним устроєм. На момент анексії Австрією Буковина була малозаселеною.

«Станом на 1786 р. їх було 171 731 (українська та румунська частини разом), у 1800 р. — 198 481, у 1850 р. — 456 920, у 1900 р. — 730 195. За переписом 1900 р. з дев'яти повітів Буковини українці мали абсолютну

більшість у трьох: Чернівецькому (без міста) — 53 561 осіб (58,71 %), Кіцманському — 73 419 осіб (88,15 %).

Вижницький — 53 561 (74,77%). Крім того, вони становлять відносну більшість серед селецьких – 26 155 осіб (43,06%), серед сторожнецьких – 34 308 осіб (42,83%), в останніх двох повітах друга за чисельністю етнічна група – румуни: селецькі – 16 171 особа (); 26,62%), Сторожнецький – 28 030 осіб (34,99%). Українсько-румунський кордон проходить через повіт Серет, центр якого нині знаходиться в Румунії. Столиця Чернівецької області – багатонаціональне місто. У 1900 році в місті проживало 67 622 жителі, з них 21 587 євреїв (31,92 %), 13 030 українців (19,27 %) і 9 400 румунів (13,9 %). поляків було 18 %, німців — 15 %. Велика частка українців проживає в південному регіоні: Сучавський — 11269 осіб (18,05%), Лавицький — 8864 особи (10,79%), Кіннолонський — 7342 особи (13,18%). Загалом по всій Буковині перепис 1900 р. засвідчив 297 798 українців (за мовами) із 730 195 населення. Дві корінні етнічні групи становлять: українці – 40,78 %, румуни – 32,25 %. За десять років (до 1910 р.) чисельність українців зросла лише на 7,3 тис. (2,45 %), довівши їх абсолютну чисельність у регіоні до 305,1 тис. осіб, хоча частка їх у загальній чисельності населення впала до 38,1 %»[6].

«У 900-х роках на Буковині в Карпатах було створено окремий гірський повіт Путила, де українці становили 87% населення. Асиміляційний наступ Румунії посилювався у міжвоєнний період, під час окупації румунською державою Північної Буковини (з листопада 1918 р.). Наприклад, у цілому по Буковині частка румунів у 1930 р. зросла з 34,2% до 41,1%, а частка українців впала з 38,1% до 32,9%. Крім румунського асиміляційного наступу, чисельність українців на Буковині значно скоротилася внаслідок розширення її адміністративної території за рахунок «російського» Бессарабського Гутинського повіту, який після Першої світової війни відійшов до Румунії. У згаданих повітах частка українців за переписом 1897 р. становила 53,2 %, багато сіл були молдавськими [6, с.14]. 184].

У 1930 р. в регіоні Північної Буковини, включно з багатонаціональним містом Чернівці, українці становили 49,4 %, румуни — 31,5 %, росіяни — 0,7 %, євреї — 11,8 %, німці — 3,3 % становлять 2,8%, інші національності – 0,5% [6, стор. 6]. Найбільший румунський анклав розташований на південному сході історичної Північної Буковини, а саме в нинішньому Новоселицькому районі. Під час Другої світової війни та в післявоєнні роки через знищення єврейського населення національна ідентичність частини румунів змінилася на молдаван, а також виїхала велика кількість росіян, Північ. Значно змінився національний склад населення Буковини (з 1940 р. Чернівецької області). Радянський перепис 1970 року показав, що в регіоні проживало 844 887 осіб, з них 581 109 українців (68,78%), 84 878 румунів (10,05%), 78 390 молдаван (9,28%) і 53 364 росіян (6,32%), 37 459 євреїв (4,43%), поляків — 5275 (0,62%), інших - 4412 осіб (0,52%). За переписом 1989 р. корективи в національному складі населення області (крім значного скорочення частки євреїв) були незначними: українці становили 70,8 %, румуни — 10,7 %, молдавани — 9 %, росіяни — 7 %, 6,7%, євреї – 1,7%, німці – 0,2%, поляки – 0,5%, інші – 0,6%. Більш суттєву зміну в національному складі населення області відобразив перепис населення України 2001 року, згідно з яким частка українців у населенні області зросла до 75%, росіян зменшилася до 4,1%, євреїв – зросла на 0,2%, румунів зросла до 12,5%, молдаван впав до 7,3%, поляків – до 0,4%, білорусів – ще 0,2%.» Тому історико-політичний регіон Буковина в Україні – сучасна Чернівецька область – залишається і сьогодні вирізняється особливостями свого етнічного складу, важливою національною культурою українців у співвідношенні з іншими етнічними групами, особливо відомими контактами румунами та молдаванами [6].

Висновок до розділу I

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що краєзнавство підтримує суспільний інтерес до історії не лише в місцевому соціокультурному

середовищі, а й в освіті всіх рівнів, музейній базі, туризмі тощо. За пріоритетними напрямками наукового інтересу краєзнавство поділяється на географічне, історичне та соціокультурне. Об'єктно-предметний обсяг дослідження географічної території включає: форму простору за певний період часу, її динаміку, природно-географічне навантаження території, взаємодію людини та навколишнього середовища. Безпосереднє спостереження і опис народних звичаїв, побуту, світогляду є основними методами етнографії. Він широко використовує письмові джерела, фізичні останки, археологічні, антропологічні, географічні, фольклорні та лінгвістичні дані. Становлення і розвиток української етнографії зумовили спроби поділити територію України на різні історико-етнографічні, культурні, діалектні регіони, зокрема: Буковину, Полісся, Волинь, Прикарпаття, Гальську Передню Азію, Покуття, Поділля, Середню Наддніпрянщину, Слобожанщину. обл., Південний обл. Водночас варто підкреслити, що в Україні немає чітких меж між етнічними регіонами, тому такі поділи є умовними. Досліджували історію Буковини, утверджуючи її як історико-політичний регіон України, а не етнографічний регіон у вузькому розумінні. Специфіка регіону визначається довготривалою політичною відокремленістю краю від основних шматків української землі, тісним контактом українців краю з волоською (румунською та молдавською), німецькою, єврейською традиційною культурою. , частково польський і російський (старообрядницький) етнічні групи та тривала практика окремої етнографічної історіографії.

РОЗДІЛ II

НАУКОВО-ПРИКЛАДНИЙ ПРОЄКТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ „HERITAGE”: загальна характеристика та чинники реалізації проєкту

2.1. Загальна характеристика проєкту „HERITAGE”.

Під егідою спільної програми Румунія-Україна-Республіка Молдова 2007-2013 та за фінансової підтримки Європейського Союзу угоду підписав ректор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича С.В. Мельничук 16 травня 2009 р. Цією угодою розпочато 24-місячний комплексний проєкт «Історико-етнографічна спадщина – складова сталого розвитку туризму на Буковині». Основною метою цього проєкту є збереження історико-культурної спадщини Чернівецької області та Сучавського повіту (Румунія). Це було досягнуто шляхом створення комплексного реєстру історико-етнографічних об'єктів, що сприятиме ефективній комунікації між мешканцями прикордонних територій, які мають спільну історичну спадщину. Крім того, проєкт спрямований на підвищення туристичної привабливості цих прикордонних регіонів шляхом організації промоційних та рекламних кампаній. Залучаючи додаткові інвестиції для розвитку інфраструктури та просування нових туристичних маршрутів, проєкт створить додаткові можливості для працевлаштування по обидва боки українсько-румунського кордону, щоб прийняти зростаючу кількість міжнародних та внутрішніх туристів.

Тривалість проєкту – 24 місяці та здійснюється у співпраці з Буковинським інформаційно-комунікаційним центром розвитку історико-етнографічного туризму в Чернівцях та його регіональним представництвом у Сучаві. Основною метою проєкту є створення та збагачення електронного репозитарію, який охоплює різноманітні об'єкти та маршрути, пов'язані з історичним та етнографічним туризмом. Колективні зусилля зосереджені навколо підвищення кваліфікації людей у цільовій демографії та популяризації культурної спадщини Буковини. Для досягнення цих цілей було реалізовано низку ініціатив, зокрема:

- Створення Буковинського інформаційно-комунікаційного центру розвитку історико-етнографічного туризму в Чернівцях разом із регіональним представництвом у Сучаві.
- Складання комплексного реєстру історико-етнографічних пам'яток Чернівецької області та Сучавського району із створенням електронної бази даних та туристичної карти на основі цих знахідок.
- Розвиток міжнародних туристичних маршрутів Чернівці – Сучава.
- Створення методичних вказівок та проведення тренінгів для осіб цільової демографії, які проживають у Чернівецькій області та Сучавському районі.
- Пропаганда та вшанування спільної історичної та етнографічної спадщини Буковини.

Загальний бюджет, виділений на цей проект, становить 1 474 463,00 євро (еквівалент 15 526 095,39 грн.), з яких Чернівецькому національному університету на реалізацію проекту виділено 934 466,00 євро (еквівалент 9 839 926,98 грн). Фінансування цієї ініціативи надає Європейський Союз, покриваючи до 90% загальної вартості проекту. Завдяки підтримці ЄС цей проект на Буковині має на меті покращити доступність інформації, що стосується різноманітних історичних та етнографічних пам'яток регіону, водночас пропонуючи поради та допомогу як туристам, так і цільовій аудиторії проекту.

2.2. Напрями та завдання реалізації проекту „HERITAGE”.

Буковина - регіон зі спільною історією України та Румунії, розташована між Україною на півночі та Румунією на півдні. Ця багатоетнічна територія зберегла багату культурну спадщину, що робить її ідеальною для розвитку етно-туристичних маршрутів. Використовуючи розгалужену мережу музеїв, центрів народних ремесел та місць для етнічних свят і фестивалів, регіон пропонує широкий спектр вражень для відвідувачів [17].

Важливо визнати, що розвиток туризму спрямований не лише на отримання економічної вигоди, а й відіграє значну роль у збереженні та

передачі етнокультурних знань. Завдяки туризму люди мають можливість глибше поцінувати свою національну культуру. Тому, розглядаючи питання розвитку туризму в Буковинському регіоні, важливо враховувати національну приналежність місцевого населення та проектувати регіональні маршрути, що висвітлюють його унікальні національно-етнографічні особливості. Щоб залучити туристів і надати їм значущий досвід, необхідно створити різноманітні туристичні маршрути, які відповідають їхнім конкретним інтересам і бажаним напрямкам. Ці маршрути служать путівником для туристів, спрямовуючи їх до бажаних місць [19].

Завдяки культурним зв'язкам останніми роками відродився інтерес до Буковини як центру етнографічного туризму. Це стало можливим завдяки збільшенню кількості та якості туристичних довідкових матеріалів та реклами в регіоні. Значною мірою це зростання можна пояснити реалізацією транскордонних українсько-румунських проектів, фінансово підтриманих Європейським Союзом. Ці проекти включають «Спільна культурна спадщина», «Info Bucovina (Розвиток туристичної індустрії в транскордонному контексті)», «ROUA Bucovinei (Коріння, люди, єдність, пам'ятки – культурне коріння, люди та місця, єдність традицій, природні туристичні об'єкти Буковини)» та «Історико-етнографічна спадщина – складова сталого розвитку туризму на Буковині» [16].

Крім того, зростанню інтересу до регіону сприяли етнографічні свята та фестивалі, які залучають учасників з різних країн Європи [17].

Перспективні майбутні наукові розробки – маршрути та мережі туристичних стежок та екскурсій тісно пов'язані із напрямками роботи проекту:

1. Метою Напрямку 1 «УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ» є сприяння ефективному управлінню проектом та посилення комунікації між партнерами проекту «Історико-етнографічна спадщина – частина сталого розвитку туризму на Буковині». У рамках своїх загальних обов'язків вони відповідають за організацію прес-конференцій, проведення партнерських зустрічей у таких закладах, як Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича та Сучавський університет імені Штефана чел Маре, а також підготовку звітів про хід виконання проекту та фінансових звітів.

2. За напрямком «СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО ТУРИЗМУ НА БУКОВИНІ» метою є підвищення доступності інформації про історичні та етнографічні пам'ятки Буковини, а також надання рекомендацій та допомоги туристам та цільовій аудиторії проекту. На Буковині започаткували нову ініціативу щодо розвитку історико-етнографічного туризму. Йдеться про створення у Чернівцях «Буковинського інформаційно-комунікаційного центру розвитку історико-етнографічного туризму», а також його Регіонального представництва у Сучаві. Крім того, у Буковинському центрі буде створено науково-обґрунтований «Музей етнографії та стародавньої історії», який буде включено в нові туристичні маршрути. У Регіональному представництві в Сучаві також будуть представлені археологічні експонати від епохи палеоліту до XVIII століття, передані з колекцій Чернівецького та Сучавського університетів.
3. Метою Напрямку 3 є підвищення привабливості історико-етнографічної спадщини Буковини як для місцевих, так і закордонних туристів шляхом створення електронної бази даних таких об'єктів та створення нових туристичних маршрутів. Значну колекцію історичних та етнографічних пам'яток Буковини ретельно зібрано в електронну базу даних, доступну трьома мовами: українською, румунською та англійською. Базу даних було збагачено цінними даними, зібраними під час експедицій, проведених у Чернівецькій області та Сучавському повіті Румунії.

Ці експедиції послужили основою для розробки наступних компонентів:

- 1) Буде створено тримовну туристичну карту (українська, румунська, англійська) з висвітленням історико-етнографічних пам'яток Чернівецької області та Сучавського району.

- 2) На порядку денному також розробка міжнародних та регіональних маршрутів для різних форм туризму, зокрема автомобільного, велосипедного, пішохідного та кінного. Наша мета полягає в створенні щонайменше 20 нових маршрутів, які б обслуговували як місцевих, так і міжнародних мандрівників.
4. Метою Напрямку 4 «Підвищення кваліфікації представників цільових груп» є створення та розповсюдження методичних рекомендацій та навчальних програм для осіб, які належать до цільових груп. Проект спрямований на розвиток історичного та етнографічного туризму шляхом створення нових туристичних маршрутів та надання ресурсів для різних цільових груп. Це включає в себе розробку та видання трьох книг трьома мовами: однієї для екскурсоводів і гідів з обслуговування туристів, однієї для працівників закладів культури та студентів суміжних галузей і однієї для працівників туристичних компаній і культурних установ. Ці книги є методичними рекомендаціями для різноманітних цілей: організації музейних експозицій, етнографічних свят, фестивалів, проведення тематичних туристичних маршрутів, створення цікавих екскурсій. Будуть проведені тренінги для представників усієї цільової групи, а також окремі заняття за окремими методичними рекомендаціями.
5. Завдання 5 під назвою «Популяризація історико-етнографічної спадщини Буковини» має на меті ефективно продемонструвати багату історичну та культурну спадщину Буковини, а також забезпечити своєчасне оновлення діяльності, пов'язаної з проектом.

Для досягнення цієї мети було реалізовано декілька заходів: по-перше, розробка нових стратегій популяризації культурної та історичної спадщини прикордонних регіонів, зокрема створення тримовного веб-сайту та туристичного журналу «Туристична Буковина»; по-друге, виготовлення різноманітних рекламних матеріалів, а також організація та проведення промоційних кампаній та заходів, таких як Міжнародний етно-фестиваль; крім

того, випуск етнографічного альбому, десяти буклетів із новими туристичними маршрутами, рекламного DVD та комплексної маркетингової кампанії проекту.

2.3. Історико-етнографічні об'єкти та туристичні ресурси Буковини та Сучавського повіту – чинники практичної реалізації проекту „HERITAGE”.

2.3.1. Історико - етнографічні об'єкти та туристичні ресурси Буковини.

Історико-географічний простір України, розташованої посеред середнього Дністра та безплідного Карпатського хребта, охоплює долини верхів'їв Пруту та Серету. Нині Буковина поділена між Україною (Північна Буковина) та Румунією (Південна Буковина), а територія Чернівецької області входить до юрисдикції Північної Буковини. Культурна спадщина України охоплює сукупність матеріальних і нематеріальних активів, включаючи пам'ятки, історичні артефакти та ландшафти, які передавалися від попередніх поколінь. Ці елементи зберегли свою автентичність та етнокультурну самобутність, слугуючи свідченням внеску нації та її людей у розвиток глобальної цивілізації [5].

На позицію України в європейському культурному просторі значною мірою впливають її підхід до історичної пам'яті, ступінь збереження національних традицій та реальний стан її культурної спадщини. Охорона всіх відповідних об'єктів на території України, територіальному морі та прилеглий зоні є головним пріоритетом як для урядових, так і для місцевих органів влади, а також міжнародно-правовим зобов'язанням. Крім того, Україна не тільки охороняє власні історико-культурні надбання, а й намагається повернути культурні цінності, які зараз знаходяться за її межами. Усі ці зусилля сприяють створенню унікального духовного та соціального капіталу нації, який є цінним ресурсом для сталого розвитку суспільства [5]. Ресурси історико-культурного туризму охоплюють сукупність як

матеріальних, так і нематеріальних культурних елементів. Ці елементи набувають форми історичних пам'яток, характерних для конкретного регіону, слугуючи відображенням його самобутності та діючи як рушійна сила подорожей [23]. Багатою історико-культурною спадщиною, зокрема, є Чернівецька область. Сформований складною та різноманітною історією, цей регіон культивував унікальну та багатонаціональну культуру Буковини.

Історико-культурну спадщину краю уособлюють численні пам'ятки, первісні культурні традиції, народні промисли [9]. Державний реєстр Чернівецької області має вражаючу колекцію з понад 2080 пам'яток історії та культури, з них 241 (або 11,6%) – національного значення. Серед них найбільш поширеними є пам'ятки археології та архітектури. Ці археологічні знахідки служать безцінними джерелами для вивчення давньої історії регіону. Велика кількість і різноманітність археологічних пам'яток у цьому районі створили ідеальне середовище для розквіту відомого археологічного туризму. Як і в багатьох інших країнах, старовинні пам'ятки відіграють активну роль у сучасному туризмі. Цікаво, що було помічено, що вартість отримання ліцензії на археологічні дослідження часто перевищує вартість ліцензії на полювання та риболовлю [10].

Археологічні знахідки виявлено в понад 1500 місцях Чернівецької області. Ці знахідки датуються епохою палеоліту, причому найдавніші з них мають значну історичну цінність. Загалом у Державному реєстрі нерухомих пам'яток України задокументовано 777 об'єктів, у тому числі 14 – національного значення. Ці об'єкти охоплюють широкий спектр артефактів, таких як неоліт, мідний вік, бронзовий вік, ранній залізний вік та східнослов'янські поселення, а також різні типи поховань (зокрема кургани, плити, камені, саркофаги, як язичницькі, так і християнські). , знаряддя праці, зброя, кераміка, ювелірні вироби та вишукані твори мистецтва, зокрема ікони з дорогоцінного та напівдорогоцінного каміння [11].

У регіоні є кілька захоплюючих туристичних визначних пам'яток, у тому числі залишки білокам'яного храму 12-го століття, який, на жаль, був

зруйнований турками наприкінці 17-го століття. Такі є у селі Василів, що в Заставнівському районі. Крім того, у селах Чорнівка (Новоселицький район) і Молодія (Глибоцький район) є феодальні замки XII-XIII століть. Поселення Ленківці також може похвалитися залишками XII-XIII століть, а село Горішні Шерівці (Заставнівський район) — руїни княжої фортеці XI-XII століть. Нарешті відвідувачі можуть оглянути залишки ремісничої скляної майстерні пізньоримського періоду (III-IV ст.) у селі Комарів (Кельменецький район) [11].

Знаменита Баламутівська печера, розташована в Заставнівському районі, користується популярністю для багатьох відвідувачів завдяки старовинним неолітичним розписам. Крім того, інтерес туристів викликало відкриття Кодинського поселення віком 1500 років поблизу сіл Чагор Глибоцького та Остриця Герцаївського районів [9].

Найціннішими туристичними об'єктами є пам'ятки архітектури, які знаходяться в Чернівецькій області. Ці пам'ятки, створені майстерними майстрами Буковини, Австрії та Румунії, є основою для розвитку історичних турів. Історичні відомості свідчать, що ще в 1920-1930-х роках організовували екскурсії до лісу Гореча, що всього за півгодини їзди на таксі від центру міста. Відвідувачі мали змогу оглянути православний монастир 18 століття, а також село Хрещатик, яке відоме своїм скельно-печерним православним монастирем. Крім того, туристи могли відвідати Хотинську фортецю та взяти участь в інших пізнавальних та історичних маршрутах [12].

У цьому конкретному регіоні існує загалом 765 пам'яток, які офіційно зареєстровані державою. З них понад 200, що становить майже 30 відсотків, мають національне значення. Крім того, є понад 300 нещодавно виявлених історичних артефактів, які зараз перебувають під охороною держави. Серед цих скарбів найціннішою є середньовічна фортеця в місті Хотин. Ця фортеця є основою єдиного в області державного історико-архітектурного заповідника, визнаного одним із семи чудес України. Крім того, є визначні муровані та дерев'яні церкви, спроектовані у характерному «хатньому» стилі, з яких

найдавнішою є усічена Миколаївська церква в Ернівцях 1604 р. Інші чудові споруди та їх комплекси, наприклад резиденція митрополитів с. Буковина і Далмація (збудовані між 1864 і 1882 роками) були включені до престижного списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Центральний центр інтересу для туристів знаходиться в регіональному центрі, який може похвалитися концентрацією захоплюючих пам'яток. У різних будівлях представлені різноманітні архітектурні стилі, такі як класицизм, неоренесанс, необароко та віденська сецесія. Близько 500 споруд офіційно зареєстровано як пам'ятки архітектури, що становить приблизно 65% від загальної кількості. З них 138 мають національне значення. Більшість туристичних об'єктів розташовані в центрі міста, утворюючи гармонійні ансамблі вулиць О. Кобилянської, І. Франка, Головної, Університетської, площ Театральної та Центральної. Чернівці пропонують низку захоплюючих екскурсій, серед яких «Архітектурні Чернівці», «Перлини культових споруд», «Церкви та храми Чернівців» тощо [9].

Ще десять населених пунктів Чернівецької області, включно з самим містом Чернівці, держава визначила заповідними історичними об'єктами. Ці поселення, як Вижниця з 15 ст., Герць з 1437 р., Глибока з 1438 р., Кельменці з 1559 р., Кіцмань з 1413 р., Лужани з 1453 р., Новоселиця з 1456 р., Путила з 1501 р., Сторожинець з 1448 р. та Хотин, у якому с. у 13 столітті, сприяють багатій історичній та культурній спадщині регіону.

Важливу роль у збереженні славетного минулого регіону відіграють пам'ятники, починаючи від будинків і закінчуючи спорудами, пов'язаними зі знаменними подіями, а також меморіали, що вшановують спротив народу проти поневолювачів. Всього в області налічується 356 пам'яток історії, одна з яких має національне значення (без урахування об'єктів, пов'язаних із життєвим циклом видатних особистостей) [9].

На туристичну привабливість Чернівецької області значною мірою впливають її багаті біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси. Ці ресурси складають унікальну частину рекреаційних і туристичних пропозицій регіону,

охоплюючи культурні та історичні пам'ятки, пов'язані зі значними періодами в житті виняткових людей. Ці фази можуть включати їх народження, досягнення, проживання або смерть. В області є значна кількість музеїв і меморіалів, присвячених життю та вкладу видатних діячів у сфері науки і культури, що представляють різні національні культури, такі як українська, румунська, єврейська, німецька та інші. Буковина відома тим, що є батьківщиною та батьківщиною багатьох видатних особистостей, серед яких Юрій Федькович, Ольга Кобилянська, Сидір Воробкевич, Михайло та Володимир Івасюки, Іван Миколайчук, Назарій Яремчук, Августа Кохановська, Міхай Емінеску, Пауль Целан, Георг Дроздовський, Йозеф Главка, та багато інших. Крім того, край відвідували такі видатні діячі, як М. Грушевський, Леся Українка, М. Коцюбинський, І. Франко, В. Стефаник, М. Лисенко, С. Крушельницька, Ф. Ліст, Е. Карузо. Загалом у підпорядкуванні Буковинського регіонального туристичного ресурсу перебуває 195 відповідних об'єктів, чотири з яких мають загальнодержавне значення. У Південній Буковині розташовані численні етнографічні музеї, в тому числі Сучавський етнографічний музей «Ганул Домнеск», який розташований у найстарішому громадському будинку міста XVII ст.

Серед інших яскравих прикладів – Музей народних звичаїв Буковини (Гура-Гуморалуй), Музей мистецтва по дереву в Кимполунг-Молдавенську та Етнографічний музей Ватра-Дорней, розташований у будівлі міської ради, побудованої в 1897 р. Загалом налічується 24 меморіальних музею, шість з них державні [17].

В регіоні Південної Буковини спостерігається великий інтерес до відвідування музеїв-садиб. Серед них музей «Чіпріан Порумбеску», присвячений видатному румунському композитору, розташований у селі Мортар Сучавського району. Крім того, популярними є Етнографічний музей «Самуїл та Євгенія Іонець» у Редеуці, меморіальний будинок «Савети Котрубаш» у Сольці та меморіальний будинок «Михайла Садовяну» та музей Іона Ірімеску, художника та скульптора, у Фелтічені. атракціони [17]. Важливо

відзначити, що Україна, розташована в самому серці Європи, має всі необхідні елементи для бурхливого розвитку транскордонного туризму. Цей особливий вид міжнародного туризму передбачає перетин кордонів сусідніх країн у межах транскордонного регіону з метою оздоровлення, навчання, відпочинку чи іншої неоплачуваної діяльності [15, с.1]. Хоча наша держава має велику кількість невикористаних туристичних і рекреаційних можливостей, наразі їй бракує засобів, щоб конкурувати з більш відомими туристичними напрямками. Щоб вирішити цю проблему, вкрай необхідно створити спеціальні зони розвитку туризму та курорти, а також розвивати конкурентоспроможну національну туристичну пропозицію. Вирішальним аспектом цих зусиль є наукове дослідження сталого розвитку транскордонного туризму [15, с.1].

2.3.2. Історико -етнографічні об'єкти та туристичні ресурси Румунії

Багата та різноманітна культурна спадщина Румунії залишається великою, незважаючи на виклики воєн, землетрусів, політичного вибору та апатії. Країна є домом для приголомшливих 29 500 історичних пам'яток, що охоплюють майже 6 800 споруд, артефактів і археологічних скарбів як національного, так і світового значення [3].

Румунська культура — це надзвичайна суміш візантійських впливів і давньолатинських витоків. Це виняткове культурне об'єднання не має собі рівних у всьому світі. Суть цього можна відчутти, побачити та насолодитися в різних містах, будь то фортеця, монастир чи будь-яке історичне місце в Румунії. Прикладом особливої спадщини є включення багатьох об'єктів до престижного Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Від впливів римського та дакійського періодів до взаємодії з візантійською та слов'янською культурами протягом середньовіччя, Румунія втілює захоплююче злиття захоплюючих компонентів [4].

Північна Молдова є домом для приголомшливих розписних монастирів, а Марамуреш може похвалитися прекрасними церквами. Фортеця Сігішоара є

свідченням історії, а стародавні дакійські фортеці в горах Оресте додають унікальності території. Укріплені церкви саксонської Трансільванії також сприяють видатній культурній спадщині. Крім того, дельта Дунаю на півночі Добруджі, біосферний заповідник, пропонує неперевершену природну красу. Ці місця разом із виставками та колекціями сучасних музеїв демонструють багаті культурні цінності Румунії та приваблюють відвідувачів з усього світу. У царині духовних святинь слід відзначити такі установи: Національний музей Буковини та Етнографічний музей у Сучаві, Галерею видатних діячів та Художній музей «Іон Ірімеску» у Фелтічені, Музей води Фелтіхен та Музей присвячений до народної техніки Буковини в Редеуці, Музей Лемнулуй у Кімпулунг Молдовенеську, Етнографічний музей у Гурі Гуморулуй, Мисливський музей та Етнографічний музей у Ватра Дорней, збережені споруди та історичні архіви «Симеон Флореа Маріан» у Сучаві, «Ніколай Лабіш» у Малині, та «Чіпріан Порумбеску» (нині Чипріан Порумбеску) у Ступці. Крім того, у нас є Будинок-музей Салка, а також колекції «Кизил Чорней» у Сучаві та «Іон Тугуй» у Молдовенському полі та інші [2].

Сучава, яка раніше була столицею Молдавського князівства, нині є визначним і розгалуженим містом Південної Буковини [19]. Цей регіон, відомий як Сучавський повіт, може похвалитися багатим гобеленом легенд і прославлятися як батьківщина стародавньої цивілізації Буковини. Історія пронизує саму землю цієї землі, яка прикрашена чудовими туристичними напрямками. Незважаючи на компактні розміри, ця територія пропонує безліч можливостей для зимових видів спорту, риболовлі, полювання, і, насамперед, відпочинку та оздоровлення [2]. Різноманітні та мальовничі гори Сучавського району мають унікальний та неабиякий потенціал. Можна перетнути гірський масив Каліман, який включає величну вершину Петросу, а також досліджувати масиви Гіумаслау та Рарау по дорозі. Під час подорожі відкриваються захоплюючі краєвиди з ущелин річок Бистриця, Молдова та Сучава, де потужні течії стикаються з нерівними скелями в своїх руслах [2].

Сучавський повіт може похвалитися кількома захоплюючими туристичними пам'ятками, серед яких Сучавська княжа цитадель, монастир Святого Івана, церква Святого Дмитра та церква Мирулі. Буковинський національний музей зберігає визначну колекцію археологічних та історичних експонатів. Регіон Дорней — це захоплююче поєднання природної краси та людської винахідливості з незайманими природними заповідниками, як-от стародавній ліс Слатіоара, звідки відкриваються вражаючі краєвиди навколишнього ландшафту. ЮНЕСКО визнало розписні пам'ятники регіону шедеврами мистецтва. Серед цих архітектурних чудес особливо виділяється Воронецький монастир (1488 р.).

Неподалік розташовані такі православні монастирі, як Гумор (1530 р.), Молдовиця (1532 р.) і Сучевица (1584 р.), які приваблюють ентузіастів мистецтва та культури. Інші історично та релігійно важливі монастирі включають Драгомирну (1609 р.), відому своєю кам'яною вишивкою, і Путну (1469 р.), де знаходиться гробниця намісника Стефана Великого. Стенішоара, Слатіна і Побота також заслуговують на увагу монастирів з точки зору їх історичного та релігійного значення. Нарешті, село Маргінеа займає особливе місце з його всесвітньо відомою чорною керамікою, виготовленою вмілими гончарями.

Землі Буковини зберігають багату історію, вікові традиції та самобутні звичаї. Їх прикрашають чудові пам'ятки та майстерність виготовлення, що є свідченням духовної та історичної доблесті народу. У цьому регіоні можна знайти безліч церков і монастирів, відомі своїми складними стінописами та неперевершеними архітектурними чудесами.

Під час правління воєвод Штефана чел Маре і Петру Рареша в 15-16 століттях було побудовано більшість монастирів. Для цих монастирів характерні домінуючі кольори, такі як «воронецький блакитний» і «сучевицький зелений», і кожен з них демонструє унікальні графічні композиції, які зображують значні релігійні події чи моменти з європейської історії. Наприклад, монастир Гумор зображує завоювання Константинополя,

тоді як Воронеж показує сцени з Буття, а Гумор показує шкалу чеснот. Культурний туризм у Румунії зосереджується насамперед навколо релігійних місць, залучаючи іноземних відвідувачів, які захоплені культурним та історичним багатством цих пам'яток, включаючи монастирі, церкви та музеї. Цей вид туризму також має освітній аспект, оскільки туристи прагнуть розширити свої знання та відкрити для себе нові ідеї про ці чудові місця.

Ландшафт Румунії поділяється на два основних регіони: гори та рівнинні райони. Гірська місцевість займає приблизно половину території країни, в центральній частині якої зливаються Карпати та Трансільванські Альпи. Долина річки Мурешул відокремлює західну частину Карпат від решти румунських гір. Ці гори переважно середньої висоти, характеризуються великою роздробленістю, але вони не перешкоджають сполученню між різними частинами країни. Найвища вершина Румунії – гора Молдовяну, висотою 2544 метри, розташована на гірському масиві Фігираш у південних Карпатах. З іншого боку, рівнинні території становлять 36% території країни, включаючи Нижньодунайську (Волахію) і значну частину Середньодунайської (Притисянської) низовини.

Погода в цьому регіоні можна охарактеризувати як помірно континентальну, що характеризується спекотним і посушливим літом, а також короткою, відносно помірною зимою. Однак клімат стає більш суворим і екстремальним у гірських районах, де прохолодніше літо та холодніша зима, разом із збільшенням кількості опадів у центральній частині країни, де Трансільванські Альпи перетинаються з Карпатами, випадає до 1500 мм опадів.

За винятком невеликої прибережної території, річки Румунії в основному є частиною басейну Дунаю. Ці річки володіють значними гідроресурсами, загальною потужністю близько 13 мільйонів кВт. Поряд з Дунаєм густа мережа річок включає Джіу, Яломіца, Олт, Сірет, Муреш та інші.

Румунія володіє багатими мінеральними ресурсами, включаючи нафту, природний газ, буре вугілля та буре вугілля, порівняно з іншими країнами,

такими як країни Європейського Союзу. Трансільванське плато є основним регіоном для видобутку природного газу, тоді як долина річки Чжиу містить найбільші поклади бурого вугілля. Буре вугілля можна знайти в південній частині Підкарпаття, а місто Ресіца є домом для значних запасів кам'яного вугілля. Крім того, Румунія може похвалитися значними запасами різноманітних рудних корисних копалин, включаючи залізну руду поблизу Хунедоари, марганцеву руду в Банаті та родовища свинцю, цинку та міді в Марамуреші та Добруджі.

Землі в цьому регіоні мають широкий спектр типів ґрунтів, включаючи високородючі чорноземи Молдавської височини, а також бурі лісові та підзолисті ґрунти. Ліси покривають значну частину країни, охоплюючи приблизно одну чверть її загальної площі та складаючись із змішаних і хвойних дерев. Проте діяльність людини справила значний вплив на низинні території, зокрема в лісостеповій і степовій природних зонах, де зараз у ландшафті переважають поля та пасовища.

2.3.3. Рейтингові туристичні об'єкти Північної та Південної Буковини.

Музеї відіграють вирішальну роль у демонстрації багатой культурної та етнічної спадщини регіону. Вони служать сховищами історичних артефактів, а також матеріальних і духовних реліквій місцевого населення. Крім того, в музеях зберігаються колекції природного та етнографічного значення, а також меморіальні та інші цінні експонати [3]. У Чернівецькій області є кілька музеїв історичного спрямування, наприклад Музей буковинської діаспори в Чернівцях, історичні музеї в Сучаві та Сіреті, що знаходяться в Сучавському повіті. Часто відвідувачі тяжіють до історико-архітектурних комплексів, серед яких Чернівецький обласний державний музей народної архітектури та побуту, а також Сучавський музей буковинського села.

В маршрутах етнографічного туризму Чернівцями активну участь беруть Чернівецький краєзнавчий музей, Чернівецький обласний художній

музей, Музей коледжу прикладного мистецтва ім. В. Шкрібляка (м. Вижниця) також входить до складу цих маршрутів. Південна Буковина є домом для багатьох етнографічних музеїв, з особливим акцентом на Сучавський етнографічний музей «Ганул Домнеск». Цей музей, розташований у найстарішій громадській будівлі міста початку 17 століття, пропонує унікальний погляд на культурну спадщину регіону.

Серед інших відомих музеїв у цьому районі – Музей народних звичаїв Буковини в Гура-Гуморалуй, Музей дерев'яного мистецтва в Кімполунг-Молдавенську та Етнографічний музей Ватра-Дорней, який розташований у будівлі мерії 1897 року. Ці етнографічні музеї разом із експозиціями народного побуту та прикладного мистецтва є цікавою можливістю для етнотуризму. Крім того, багато з цих музеїв мають історичне та архітектурне значення, що ще більше підвищує їхню привабливість. У Північній Буковині відвідувачі можуть відвідати меморіальні музеї, які демонструють життя та творчість таких видатних діячів, як Юрій Федькович, Іван Миколайчук, Ольга Кобилянська, Лук'ян Кобилиць, Григорій Гарас, Ксенія Колотило. Ці музеї, розташовані в різних селах по всьому регіону, пропонують повне розуміння місцевої історії та культури. У місті Чернівці також варто відвідати музеї, присвячені Юрію Федьковичу та Володимиру Івасюку. Туристів приваблюють музеї-садиби Південної Буковини, зокрема відомий музей «Чіпріан Порумбеску» в селі Мортар Сучавського району. Інші популярні пам'ятки включають Етнографічний музей "Самуїл і Євгенія Іонець" в Редуці, меморіальний будинок "Савети Котрубаш" в Солці та музей, присвячений художнику і скульптору Йону Ірімеску в Фелтічені. Ці музеї, які працюють на громадських засадах, відіграють важливу роль у залученні відвідувачів.

Одним із визначних музеїв є етнографічно-краєзнавчий музей на Гуцульщині, що розташований у селі Підзахаричі Путильського району Чернівецької області. Крім того, музей археології та етнографії в селі

Опришени та музей історії в селі Старий Вовчинець Глибоцького району захоплюють своїми багатими колекціями.

Останній музей може похвалитися вражаючим асортиментом із 5000 писанок, предметів побуту та навіть бивнів мамонта, знайдених на околиці села.

Музеї, які демонструють етнокультурні експозиції, мають великий потенціал як центри пізнавального етнографічного туризму, залучаючи як вітчизняних, так і іноземних відвідувачів. Ці музеї повинні брати активну участь у створенні комплексних і цілеспрямованих маршрутів.

Одним із прикладів такого центру є центр народних ремесел. Народне мистецтво Буковини має глибоке коріння у вікових традиціях, які виражаються в різних видах ремесел. Вишивка, наприклад, залишається найпоширенішим видом декоративно-ужиткового мистецтва на Буковині. Визнаними осередками вишивки є м. Вижниця, село Виженка, село Підзахаричі (Чернівецька область), Монастир Гумор (Сучавський район). Різьблення по дереву та інкрустація є традиційними промислами у Вижниці, селі Виженка, селі Путила, селі Підсахарського району Північної Буковини, а також у містах Сучава, Фалтічені, Пояна, Мікулуй, Кімпулунг (Сучавський повіт), Румунія). Характерним для Буковини ткацтвом і килимарством досі займаються м. Вижниця, с.Виженка, с.Путила, с.Підзагаричі (Північна Буковина), монастир Гумор (Південна Буковина).

Регіональні традиції писанкарства — мистецтва прикрашання яєць — збереглися в селах Виженка, Мілієве, Підзагаричі, Розтоки, Старий Вовчинець, Банилів-Підгірний (Північна Буковина), а також Палтина, Бродина, Ізвоарелле Сучавей (Пд. Буковина). Мистецтво лозоплетіння процвітає в Чернівцях, а румунські міста Редеут і Маргінія спеціалізуються на виробництві вишуканої чорної кераміки. Останнім часом поживався інтерес до цих традиційних ремесел, майстер-класи стали помітною частиною різноманітних фестивальних програм.

Буковинці дорожать своїм духовним і культурним життям, яке глибоко вкорінене в їхніх багатих традиціях і релігійних віруваннях. Із захопленням святкують різноманітні свята та фестивалі, зокрема Різдво, Великдень, Василя (Новий рік за старим календарем), а також церковні та літні релігійні свята, такі як Юрія, Івана Купала, Петра і Павла. Ці свята часто переплітаються з поїздками на мальовничу полонину та сходженнями на гори. Ці релігійні свята є нагадуванням про давні вірування та традиційний спосіб життя буковинців [1].

Свята, що проводяться на Північній Буковині: «Від Різдва до Йордану», «Вихід на полонину», «Шовкова коса», «Захарецький гарчик», «Андріївські вечорниці», «Онова-фест», «Гуцульський фестиваль», «Букова віт, » та «Буковинські зустрічі», додали неповторності відомим святам. Тим часом на Південній Буковині сформувалася багата традиція проведення обрядових свят і гулянь, зокрема «На колядки», «На діда-прадіда», «Під ялинку», Великодня, свята форелі. в селі Чокенієшть. Крім того, вони також організують національний ярмарок гончарів та етно-фольклорний фестиваль «Пастуший аркан» у місті Редойц, фестиваль середньовічного мистецтва у місті Сучава та фестиваль міст Редойц, Солка та Сучава. Багата спадщина фестивалю «Буковинські зустрічі» сягає його заснування у 1989 році, приуроченому до Дня міста Чернівці. Цей визначний захід збирає творчі колективи з України, Румунії, Молдови, Польщі, Угорщини та Словаччини, які бажають взяти участь. Відтак фестивална діяльність виходить за межі України, а також проходить у різних містах цих країн. У Румунії, наприклад, фестиваль проходить у містах Кімпулунг-Молдавенськ, Ватра-Дорней та Сучава.

Концепція організації фольклорного фестивалю «Буковинські зустрічі» виникла у польських емігрантів, які проживають на Пельському повіті, серед яких багато буковинців. Ця ідея була тісно пов'язана із зусиллями колективу «Ястрівці», який відданий справі збереження буковинських традицій. Згодом фестиваль залучав дедалі більшу групу учасників і розширював свою

географію. Спочатку фестиваль отримав підтримку української, польської та румунської громад Буковини. Однак невдовзі воно знайшло підтримку й серед інших національностей, зокрема євреїв, німців, угорців, словаків та росіян. Завдяки художньому керівнику пану Збігнєву Ковальському фестиваль розширив охоплення Румунії, Угорщини та Словаччини.

«Буковинські зустрічі» не лише демонструють багатий фольклор та мультикультурну народну культуру, а й служать засобом внести сутність Буковини – мініатюрної Європи, яка формувалася поколіннями – у загальноєвропейську цивілізаційну скарбницю. Це цінна можливість для людей зрозуміти, дізнатися про та стати ближчими один до одного, маючи попереду багатообіцяюче майбутнє. Фестивалі, що проводяться на Буковині, яскраво демонструють різноманіття етносів регіону та ефективно зберігають давні обряди та традиції, тим самим збагачуючи місцевий туристичний ринок свіжим та першокласним туристичним продуктом. Включення цих етнічних свят і фестивалів у туристичні маршрути значно покращить туристичну інфраструктуру регіону, що зробить його ще більш привабливим транскордонним напрямком.

Висновок до розділу II

Привабливість історичних об'єктів як магніту для туристів багатогранна, суттєво сприяючи як міжнародним, так і місцевим туристичним потокам. Ці об'єкти, втілюючи багатий гобелен минулого краю, відіграють невід'ємну роль у формуванні його туристичної привабливості. Такі країни, як Україна та Румунія, є прикладом успішного використання своєї історичної та культурної спадщини, перетворюючи ці активи на ключову рушійну силу розвитку туризму та таким чином залучаючи величезну кількість відвідувачів. Це явище не обмежується лише європейськими націями; історичні об'єкти в хорошому стані, починаючи від стародавніх руїн і закінчуючи збереженими

народними промислами, також викликають значний туристичний інтерес в Україні, що вказує на універсальну привабливість, яка виходить за межі географічних і культурних кордонів. Крім того, збереження таких об'єктів полягає не лише у підтримці фізичних структур, а й у сприянні зв'язку з національною ідентичністю та світоглядом, підкреслюючи їх важливість як вирішального ресурсу для індустрії туризму. Таким чином, успішний розвиток культурних регіонів залежить від збереження та популяризації цих історичних артефактів, демонструючи їх ключову роль у залученні туристів і підвищенні культурної та економічної життєздатності регіону.

РОЗДІЛ III

ТУРИСТИЧНА АГЕНЦІЯ «BUKTRAVEL» - БАЗА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ „HERITAGE”

3.1. Загальний аналіз діяльності підприємства ТА «Buktravel».

З моменту заснування 1 вересня 2018 року туристична агенція «Buktravel» вже 6 років старанно обслуговує своїх клієнтів та виконує їх потребу у відпочинку. Протягом цього періоду клієнти вирушили в численні подорожі, досліджуючи захоплюючі місця і все це стало можливим завдяки винятковим послугам, які надає туристична агенція «Buktravel». Вдячні відгуки від задоволених клієнтів постійно надходять, підтверджуючи надзвичайні зусилля відданого персоналу агентства, що зрештою вивело їх на провідне місце на туристичному ринку м.Чернівці.

Рис.3.1. Логотип

Розташоване в місті Чернівці туристичне агентство «Buktravel» є комплексним інформаційно-туристичним центром. Головна мета – надавати високоякісні туристичні та консалтингові послуги клієнтам. Крім того, прагнення створити можливості для працевлаштування та розширити охоплення нових ринків, де Чернівецька область є головним цільовим ринком.

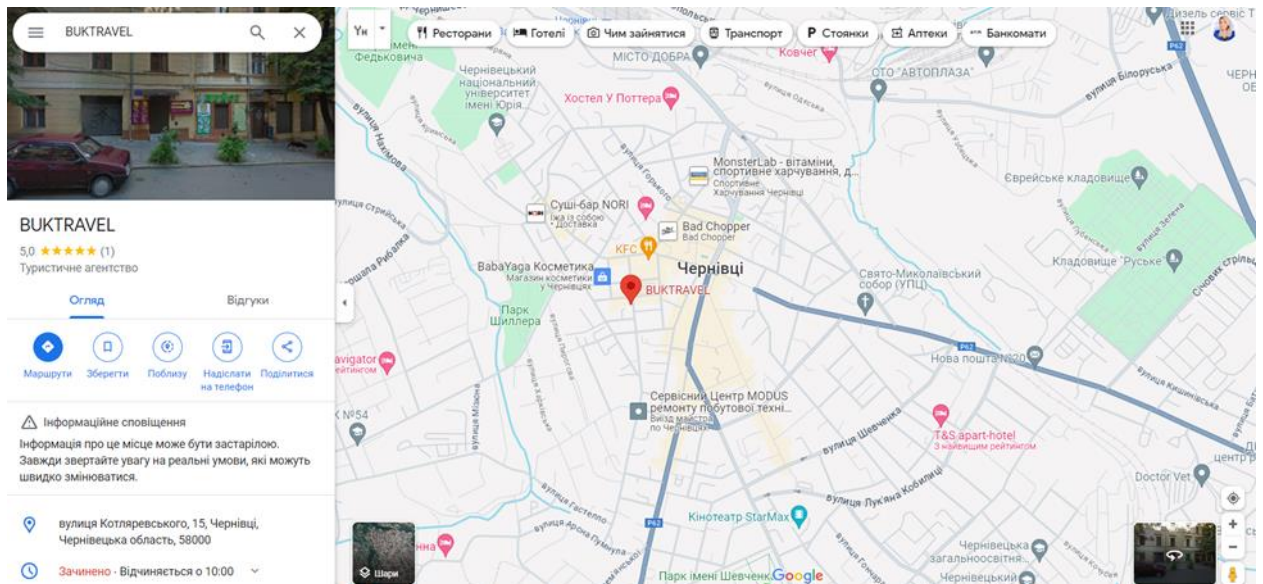

Рис.3.1.2. Розміщення ТА Buktravel

Організаційно-правова форма підприємства: ФОП – фізична особа-підприємець. Види діяльності відповідно до КВЕД: розділ 79 «Діяльність туристичних агентств, туристичних операторів, надання інших послуг бронювання та пов'язана з цим діяльність», група 79.1 «Діяльність туристичних агентств і туристичних операторів», клас 79.11 «Діяльність туристичних агентств». Цей клас включає діяльність агентств, задіяних в організації подорожей, турів і наданні послуг із розміщення для короткотермінового проживання на основі їх оптового та роздрібного продажу широкому колу споживачів або комерційним клієнтам. Розділ включає діяльність агентств з організації подорожей, перевезення та розміщення в засобах тимчасового розміщування туристів і мандрівників, організації та проведення турів, які продають туристичні агентства або безпосередньо агенти, такі як туристичні оператори. Цей розділ також включає інші види діяльності, пов'язані з туристичними послугами, у т.ч. бронювання.

Офіс знаходиться на першому поверсі та складається з однієї кімнати. В офісі працюють: власниці агентства та два менеджери. Графік роботи: будні дні – з 10 до 18 год; у суботу – з 10 до 14 год; неділя – вихідний. Робочі

місця обладнані усім необхідним для обслуговування туристів. Окремо є побутові приміщення.

Туристична агенція «Vuktravel», є ключовим посередником на ринку туризму, пропонує широкий спектр послуг, які задовольняють різноманітні потреби мандрівників. В основі своїх пропозицій спеціалізується на формуванні та реалізації турів, надаючи як індивідуальні, так і комплексні туристичні пакети, адаптовані до конкретних уподобань і вимог їхніх клієнтів.

Окрім створення екскурсій, агенція розширює свої послуги на організацію розміщення, транспортування та заходів, забезпечуючи безперебійну подорож для туристів. Цей цілісний підхід до планування подорожей підкреслює роль агентства не лише в сприянні подорожам, але й у покращенні загального досвіду подорожей завдяки ретельному вибору послуг.

Спираючись на свою основоположну роль у пропозиції та реалізації турів, «Vuktravel» значно збільшують свій внесок у індустрію туризму за допомогою цілеспрямованих стратегій просування та залучення споживачів. Вміло просуваючи туристичний продукт на регіональних ринках і працюючи індивідуально з клієнтами, туристичні агентства забезпечують ефективно донесення пропозицій туроператорів до потенційних мандрівників, тим самим підвищуючи видимість і привабливість цих продуктів. Це також підтверджується їхньою роллю в купівлі окремих туристичних послуг і об'єднанні їх в унікальні туристичні пакети, процес, який не тільки урізноманітнює варіанти, доступні для туристів, але й підвищує загальну вартість туристичного ринку.

Крім того, практика рекламування турів за власний рахунок демонструє прагнення агентства охопити ширшу аудиторію, забезпечити достовірну інформацію про тури доступною для потенційних клієнтів і підвищити довіру до туристичних продуктів, які вони рекламують. Завдяки цим узгодженим зусиллям «Vuktravel» не лише виконує трансакційну роль у

туристичній індустрії, але й активно беруть участь у формуванні переваг та покращенні досвіду мандрівників, тим самим підкреслюючи свою незамінну позицію в туристичному ланцюжку.

3.1.1. Роль туристичної агенції «Buktravel» у задоволенні потреб туристів.

Спираючись на свою ключову роль у просуванні туристичних продуктів «Buktravel» ще більше зміцнює свою важливість у туристичній індустрії завдяки своїй безпосередній участі у підвищенні рівня задоволеності клієнтів. Агентство орієнтується у складному та часто хаотичному туристичному ринку, де взаємозв'язок між бажаннями клієнтів, бюджетними можливостями та доступними ринковими пропозиціями складний. Активно опрацьовуючи величезні обсяги інформації, менеджери вправно підбирають тури, які точно відповідають уподобанням туристів, демонструючи виняткову прихильність реалізації прагнень клієнта щодо відпочинку. Крім того, «Buktravel» використовують передові інформаційні системи бронювання, щоб пом'якшити деякі поширені проблеми, з якими вони стикаються. Ці системи відіграють важливу роль у оптимізації операцій, тим самим безпосередньо сприяючи підвищенню рівня задоволеності клієнтів. Завдяки цим узгодженим зусиллям «Buktravel» не тільки виконують свій обов'язок забезпечити відповідність усіх компонентів туру обіцяному класу обслуговування, але й відіграють незамінну роль у гарантуванні безпеки, комфорту та загального задоволення своїх клієнтів, таким чином зміцнюючи свою важливу позицію в індустрії туризму.

Спираючись на фундаментальну роль, яку «Buktravel» відіграють у туристичній індустрії, дуже важливо розуміти різноманітні ринкові ніші, які обслуговують для задоволення різноманітних потреб і вподобань споживачів. Крім того, «Buktravel» спеціалізуються на організації групових поїздок для бізнесменів, підкреслює реакцію галузі на попит на діловий туризм. Ці поїздки часто ретельно плануються, щоб поєднати роботу з відпочинком, пропонуючи поєднання професійного розвитку та розважальних заходів, таким чином задовольняючи унікальні потреби бізнес-спільноти. Сегментація туризму на

різні види, такі як пляжні тури, відпочинок з дітьми та пригодницький туризм, свідчить про те, що туристичні агентства все більше зосереджуються на конкретних видах відпочинку, щоб задовольнити різноманітні вподобання туристів. Ця спеціалізація дозволяє «Buktravel» пропонувати більш персоналізовані та детальні послуги, гарантуючи, що всі аспекти подорожі, від розміщення до заходів, добре відповідають очікуванням туриста, тим самим покращуючи загальні враження від подорожі.

3.1.2. Робота ТА «Buktravel» у форс-мажорній обставині.

Оскільки індустрія подорожей долає складні сучасні виклики, «Buktravel» як і інші туристичні агентства опиняються на передньому краї адаптації та інновацій. Пандемія Covid-19 та війна підкреслили незамінність туристичних агентств, підкресливши їх роль у наданні важливої в часи невизначеності. Цей період кризи не лише спричинив обмеження пересування та фінансові труднощі, але також призвів до значних змін у поведінці мандрівників. Тепер мандрівники надають перевагу візитам до сім'ї, шукають баланс між роботою та відпусткою та віддають перевагу віддаленому відпочинку на природі. Ці зміни вимагають від «Buktravel» перегляду своїх пропозицій послуг і маркетингових стратегій, щоб задовольнити мінливі потреби своїх клієнтів. Крім того, пандемія та війна послужили яскравим нагадуванням про важливість безпеки, спонукаючи агентства посилити увагу до вивчення факторів ризику та розробки заходів для захисту здоров'я та майна туристів. Таким чином, виклики, викликані Covid-19 та військовими діями, не тільки випробували стійкість туристичних агентств, але й підкреслили їхню критичну роль у навігації зі складністю поточного ландшафту подорожей.

3.1.3. Використання онлайн систем бронювання.

Цифрова ера спричинила значні зміни в туристичній індустрії, особливо завдяки появі платформ онлайн-бронювання, які створили новий рівень

конкуренції для традиційних туристичних агентств. Незважаючи на це, «Buktravel» продовжують займати унікальну та незамінну позицію на ринку завдяки спеціалізованим та персоналізованим послугам, які вони пропонують, які онлайн-платформи не можуть повторити. Наприклад, зміни у подорожах, таких як скасування або необхідність внести зміни в останню хвилину, онлайн-платформи не можуть забезпечити необхідну підтримку та гнучкість. Крім того, ці агенції почали пристосовуватися до цифрового переходу, розширюючи свою присутність в Інтернеті, пропонуючи такі послуги, як бронювання турів, бронювання готелів і навіть подання заявки на страхування подорожей онлайн, крок, який не тільки відповідає перевагам сучасних мандрівників щодо цифрових рішень, але також підвищує зручність і доступність послуг.

3.1.4. Конкурентоспроможність.

Спираючись на свою життєво важливу роль у просуванні туристичних продуктів, «Buktravel» зміцнюють свою конкурентну перевагу, використовуючи стратегічні підходи, спрямовані на підвищення якості послуг і розширення пропозиції послуг. Зосереджуючись на покращенні якості обслуговування, «Buktravel» не тільки задовольняють, але й перевершують очікування клієнтів. Крім того, розробка ефективних маркетингових стратегій, адаптованих до динамічних потреб туристичного ринку, може значно підвищує впізнаваність і привабливість туристичної агенції. Це може включати використання методів цифрового маркетингу для охоплення ширшої аудиторії та участь у цільових рекламних акціях. Крім того, урізноманітвивши асортимент своїх пропозицій поза межами окремих туроператорів, «Buktravel» може задовольнити різноманітні переваги споживачів, тим самим підвищуючи свою конкурентоспроможність і привабливість на ринку. Цей цілісний підхід не тільки узгоджується з мінливими уподобаннями мандрівників, але й позиціонує туристичні агентства як постачальників комплексних послуг, здатних задовольнити різноманітні потреби сучасного туристичного ринку.

3.2. Аналіз попиту туристів ТА «Buktravel» на транскордонні екскурсійні тури Румунією з України.

Незважаючи на те, що туристичний сектор Румунії слабо розвинений, він має величезний потенціал, особливо підкреслений природними та культурними ресурсами, наявними в її межах. Гірська система Карпат, відома своїми захоплюючими краєвидами, пропонує безліч можливостей для розвитку практик сталого туризму. За словами, ці пріоритетні місця та ресурси є одними з найперспективніших у Європі для розвитку туризму, що підкреслює невикористаний потенціал країни. Крім того, різноманітність рекреаційного туризму, як підкреслюється, демонструє багату природну та цілющу спадщину Румунії, представляючи переконливі аргументи для розвитку ініціатив екологічного та оздоровчого туризму.

Акцент на рекреаційному туризмі додатково підтверджується успіхом гірськолижного туризму в Румунських Карпатах, які визначаються як найбільш привабливо розвинений напрямок туризму, з добре відомими гірськолижними курортами, які пропонують широкий вибір трас, інфраструктури та екскурсійних програм. Це поєднання природної краси, культурної значущості та існуючих історій успіху в гірськолижному туризмі є прикладом величезних можливостей, які чекають використання в туристичному секторі Румунії, за умови, що будуть узгоджені зусилля для сталого розвитку та маркетингу.

Індустрія екскурсійних турів Румунії використовує багату культурну спадщину та природну красу країни, пропонуючи чарівний досвід, який приваблює туристів з усього світу. Центральне місце в цих турах займає вивчення таємничих легенд Румунії, зокрема тих, що стосуються короля вампірів, графа Дракули, і захоплюючих краєвидів Карпатських гір. На відвідувачів чекає подорож у часі, коли вони відвідують старовинні замки, у тому числі знаменитий замок Бран, який, як вважають, був резиденцією самого графа Дракули. Це зробило Бран найбільш туристичним місцем у Румунії, що

приваблює тисячі туристів, які прагнуть дослідити замок і зануритися в жахливі історії про вампіризм, які захопили уяву світу. Тури також пропонують гострі відчуття від навігації серпантинами гірських доріг і чарівність блукань стародавніми містами, забезпечуючи повний досвід історичних та природних чудес Румунії.

На зміну попиту на екскурсійні тури в Румунії суттєво вплинула диверсифікація та персоналізація пропозицій турів, адаптація до різноманітних інтересів туристів. Наприклад, запровадження спеціалізованих турів, таких як одноденний тур до каньйону Біказ, демонструє прагнення Румунії висвітлювати свої природні чудеса поряд з історичними та культурними пам'ятками. Цей підхід не тільки задовольняє вподобання любителів природи, але й збагачує загальний туристичний досвід, забезпечуючи комплексне дослідження різноманітних ландшафтів Румунії. Крім того, вміння працювати з корпоративними клієнтами та здійснювати маркетингову діяльність було вирішальним у збільшенні попиту на ці тури. Туроператори визнали важливість маркетингових стратегій і досвіду продажів для залучення ширшої аудиторії. Запевнення турпровайдерів у тому, що нові та інноваційні екскурсійні тури до Румунії відповідатимуть смакам і вподобанням широкого кола туристів, підкреслюють зрушення галузі в бік індивідуальності та гнучкості. Незалежно від того, чи шукають туристи пригоди, культурне занурення чи відпочинок, пропозиції індустрії оглядових турів Румунії, що розвиваються, прагнуть задовольнити різноманітні потреби та графіки, гарантуючи, що кожен відвідувач зможе знайти тур, який відповідає його інтересам і наявності.

Незважаючи на виклики, які висвітлюються низьким пріоритетом країни в галузі туризму та подорожей, відродження індустрії екскурсійних турів у Румунії є позитивним результатом, особливо в період після 2014-2015 років. Відновлення діяльності суб'єктів екскурсійної діяльності свідчить про позитивну траєкторію розвитку галузі. Такі тури, як одноденна подорож до природних чудес Румунії, включаючи каньйон Біказ, підкреслюють потенціал

для зростання та привабливості унікальних пропозицій Румунії як для внутрішніх, так і для міжнародних туристів. Крім того, інновації у сфері екскурсійних турів, про що свідчить впровадження нових та різноманітних варіантів турів, демонструють адаптивну та чуйну індустрію, яка прагне задовольнити різноманітні інтереси та вподобання туристів. Ця адаптивність має вирішальне значення для подолання початкового державного контролю та використання багатой культурної та природної спадщини Румунії для посилення її позиції як бажаного місця для екскурсійних турів.

Аналізуючи складний ландшафт туристичного попиту в Румунії, стає очевидним, що демографічні зміни відіграють вирішальну роль у формуванні переваг і можливостей екскурсійних турів. Змінний демографічний профіль, який характеризується зростаючим сегментом працюючих жінок, вищими наявними доходами на сім'ю, збільшенням кількості бездітних пар, відкладеними шлюбами та стабілізацією тенденцій міграції, значною мірою сприяє зміні моделей попиту.

Ці демографічні фактори впливають не тільки на типи турів, які користуються попитом, але й на бажання та здатність різних верств населення брати участь у туристичній діяльності. Крім того, зростаюча обізнаність румунів про туристичні визначні пам'ятки в їхній країні ще більше збільшує попит на екскурсійні тури. Ця підвищена обізнаність у поєднанні з цілеспрямованими демографічними змінами передбачає тонке розуміння того, як різні групи населення, включаючи дітей і підлітків, сприймають і отримують доступ до туристичних пропозицій, про що свідчать конкретні стратегії ціноутворення, застосовані для молодіжних турів. Наслідки цих демографічних тенденцій є глибокими, що вказує на перехід до більш диверсифікованого та індивідуального туристичного досвіду, який задовольняє унікальні потреби та вподобання мінливого населення.

У контексті екскурсійних турів Румунією неможливо переоцінити вплив сезонних коливань, оскільки вони суттєво впливають на динаміку та пропозиції галузі. Концепція сезонності є особливо важливою, оскільки вона

диктує коливання обсягу туристичної діяльності, безпосередньо пов'язаної з природними та кліматичними умовами країни.

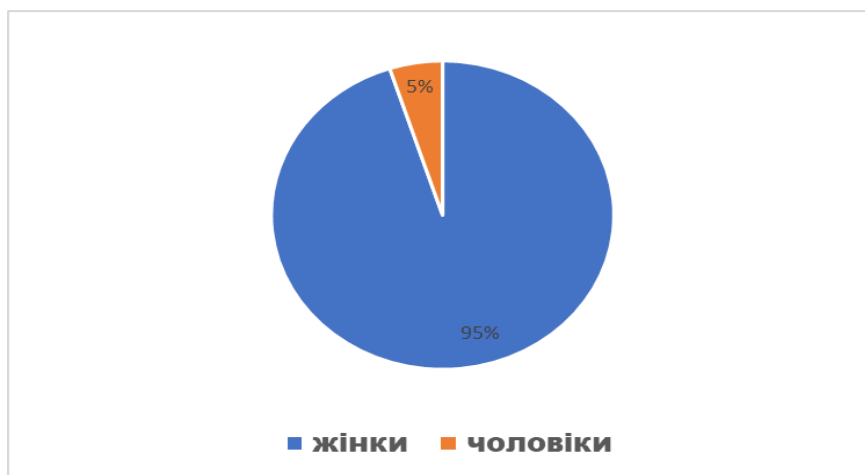
Наприклад, протягом зимових місяців тури зосереджені на мальовничих засніжених карпатських пейзажах та унікальному досвіді дослідження середньовічних замків, таких як Бран під сніговою ковдрою, що приваблює особливу демографію туристів, які шукають досвіду зимової країни чудес. Навпаки, літній сезон пропонує абсолютно іншу привабливість з пишною зеленню, що дозволяє різний спектр заходів, таких як походи, спостереження за птахами та дослідження стародавніх міст під теплим сонцем. Цей сезонний зсув не тільки урізноманітнює туристичний досвід, але й забезпечує постійний потік туристів протягом року, хоч і з піками та спадами. Крім того, значну роль відіграє розмежування основних і додаткових послуг у туристичній індустрії. Екскурсії, які часто є головною визначною пам'яткою в екскурсійних турах Румунії, вважаються основними послугами та включені в комплексне обслуговування та вартість туру у високий сезон. Ця інтеграція гарантує, що туристи мають чітке розуміння вартості та пропозицій, що робить тури більш привабливими та доступними, особливо в пік сезону, коли попит високий. Разом ці фактори підкреслюють складний зв'язок між сезонними коливаннями та структуруванням екскурсійних турів у Румунії, підкреслюючи необхідність стратегічного планування та адаптації, щоб використовувати сезонну динаміку на користь галузі.

Розуміння ролі маркетингу у формуванні попиту на екскурсійні тури в Румунії вимагає аналізу різних факторів, що впливають як на попит, так і на пропозицію туристичного ринку. Динаміка ринку туристичних послуг, як описано, є складною та багатогранною, на яку впливають внутрішні та зовнішні фактори, такі як економічні умови, сезонність та специфічні характеристики самого туристичного місця. Наприклад, попит на туристичні продукти, в тому числі на екскурсійні тури, неоднорідний, що відображає різноманіття рівня доходів, віку, цілей і мотивів учасників подорожі. Ця різноманітність підкреслює важливість індивідуальних маркетингових

стратегій, які можуть задовольнити широкий спектр уподобань і потреб потенційних туристів. Крім того, порівняно нижчий попит на тури в Румунії, на відміну від сусідніх країн, таких як Угорщина, Чехія чи Австрія, підкреслює значні можливості для цілеспрямованих маркетингових зусиль для підвищення привабливості Румунії як туристичного напрямку. Маркетинг відіграє вирішальну роль не лише в просуванні існуючих туристичних атракцій, але й у визначенні та використанні унікальних торгових пропозицій оглядових турів Румунією, щоб відповідати різноманітним інтересам потенційних туристів. Таким чином, стратегічне застосування маркетингу в туристичному секторі має ключове значення для подолання розриву між потенціалом Румунії як туристичного напрямку та фактичним потоком туристів, тим самим сприятливо впливаючи на динаміку попиту.

Нами було проведено дослідження попиту туристів з клієнтської бази ТА Buktravel шляхом анкетування із застосування google-форми. Вибірка становила 500 осіб з клієнтської бази – активні та пасивні туристи.

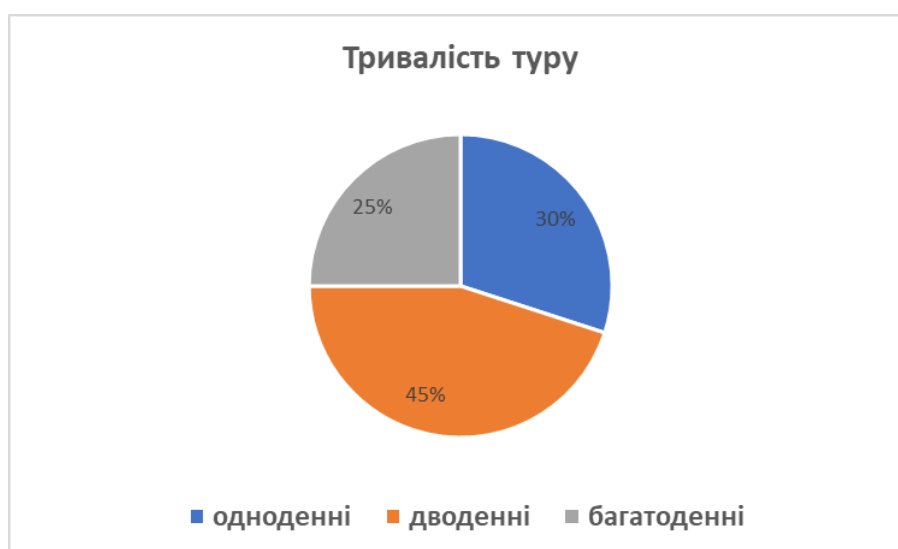
Основною метою проведення анкетування було з'ясувати попит клієнтів туристичної агенції на транскордонні тури Румунією з України.

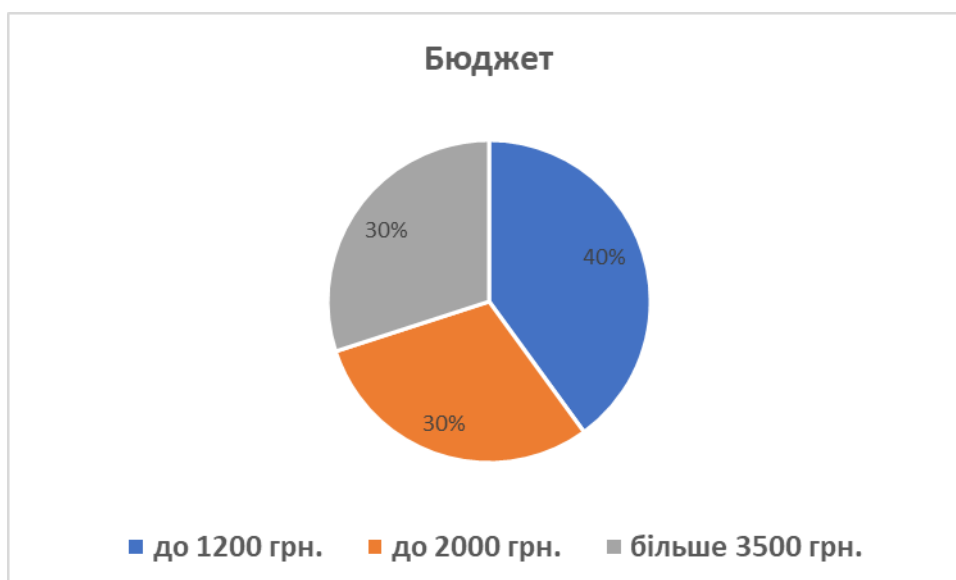
Першим завданням було розподілити туристів за статтю. Результати стали прогнозованими, оскільки тільки 5% туристів – чоловіки, решта 95% – жінки.

70% респондентів цікавляться екскурсійними транскордонними турами, 20 % - ні, більшість з них надають перевагу турам на море, або в інші Європейські країни, 10% туристів бажали б стати учасниками подібних турів, проте це залежить від ціни.

Опитані респонденти надають перевагу дводенним турам – 45%, одноденним -30% та 25% бажали б провести в турі більше 2 днів.

Важливим питанням є бюджет подорожі. В час обмежених фінансових ресурсів та воєнного стану бюджет громадян на відпочинок обмежений. 40% опитаних готові на транскордонний тур витратити до 1200 грн., по 30% туристів готові витратити до 2000 і більше 3500.

Отже, варто констатувати, значний попит на транскордонні тури до Румунії з України, у більшій мірі одноденні вартістю до 2000 грн. Основною цільовою аудиторією є жінки.

Висновок до розділу III

Туристичні агентства відіграють ключову роль у сприянні розвитку транскордонного туризму. Вони роблять значний внесок в аналіз туристичних ресурсів, інфраструктури та інвестиційних пропозицій на різних адміністративних рівнях, тим самим зміцнюючи основу для розвитку транскордонного туризму. Співпраця між Україною та Румунією у сфері туризму спрямована не лише на посилення територіального розвитку та взаєморозуміння, а й на встановлення спільних стандартів туристичних послуг, таким чином підкреслюючи критичну роль транскордонного співробітництва в туристичній галузі для обох країн. Зокрема, для України транскордонне співробітництво має стратегічне значення, оскільки відкриває шляхи для міжнародних відносин та ефективного залучення до

міжрегіонального та транскордонного співробітництва, підкреслюючи важливість розвитку туризму для формування іміджу України на глобальній туристичній платформі. Крім того, партнерство з Румунією розглядається як стратегічний пріоритет зовнішньої політики України, враховуючи давні історичні зв'язки та членство Румунії в Європейському Союзі, що підкреслює важливість розвитку транскордонного туризму для обох країн.

РОЗДІЛ IV
РОЗРОБКА АВТОРСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО ТУРУ
ОБ'ЄКТАМИ ПРОЄКТУ „HERITAGE”
«ПЕРЛИНИ ПІВНІЧНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ БУКОВИНИ»

4.1. Загальна характеристика туру

У контексті розвитку транскордонного туризму значним досягненням є створення унікального туристичного продукту «ПЕРЛИНИ ПІВНІЧНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ БУКОВИНИ». Ретельне планування та встановлення основних параметрів та організаційних рамок цього транскордонного туру є цікавим для просування туризму в транскордонному аспекті. Зосереджуючись на обґрунтуванні перспективних напрямів розвитку туризму в цьому регіоні, авторський тур поширюється на розробку конкретного туристичного продукту, орієнтованого на демонстрацію культурно-історичної значущості території Буковини в цілому. Завдяки цьому стає очевидним, що стратегічне планування та увага до деталей є важливими для успішного здійснення транскордонних турів, пропонуючи туристам унікальні та збагачуючі враження, а також сприяючи сталому розвитку туризму в регіоні.

Основна мета туру – ознайомити туристів з перлинами історико-етнографічних та культурних об'єктів території України та Румунії. Дводенний тур дозволить повністю досягти цієї мети.

Розроблений нами тур орієнтований на середньостатистичного споживача за віком та джерелом доходу. Також даний тур можна пропонувати учням старших класів та студентам, як закріплення знань з історії та географії.

Цільова аудиторія туру – мешканці м. Чернівці, Чернівецької, Івано-Франківської, Львівської областей.

Програма туру:

День 1	Збір групи у м. Чернівці Переїзд до Хотинської фортеці, екскурсія Переїзд до с.Валя Кузьміна, огляд дубу Штефана Великого. Обід Переїзд до м.Сучава, екскурсія Тронною фортецею Розміщення в готелі. Вечеря, вільний час Вільний час
День 2	Сніданок. Виселення з готелю. Переїзд до с. Воронець, екскурсія монастирем Переїзд до с. Сучевіца, екскурсія монастирем Обід Переїзд до с. Путна, екскурсія монастирем Путна. Виїзд в м.Чернівці Повернення в Україну

4.2. Картохема маршруту та паспорти об'єктів.

Основними об'єктами, які використані для розробки маршруту є історико-культурні та етнографічні туристичні перлини. Усі вони були презентовані в європейському проєкті „HERITAGE” та поодинокі використані у маршрутах проєкту.

Варто зауважити, що подібний маршрут вперше презентується як практичне застосування виконаного транскордонного проєкту „HERITAGE”, що підвищує практичне значення проєкту та нашої роботи. Базою впровадження обрано туристичну агенцію «Buktravel».

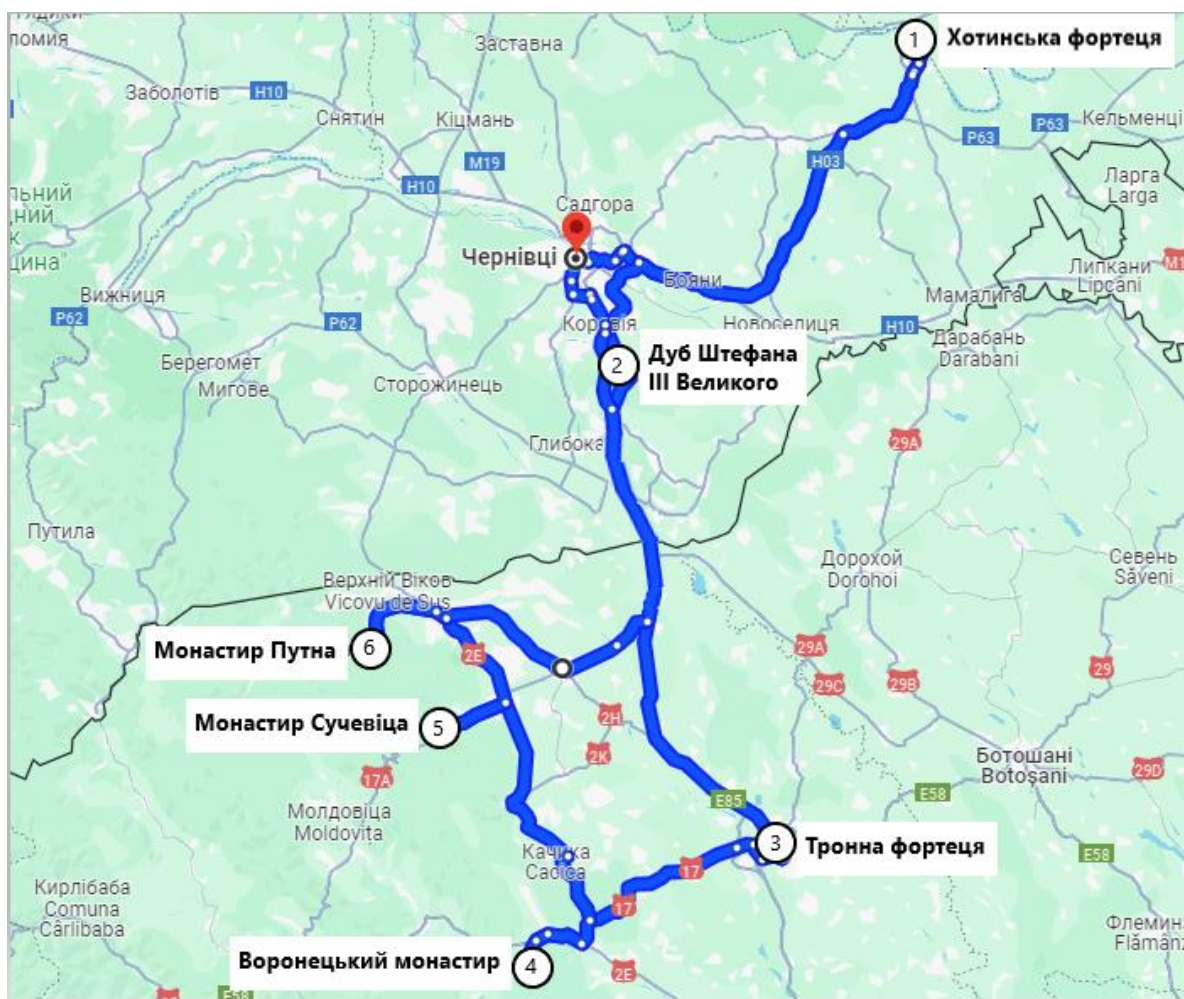

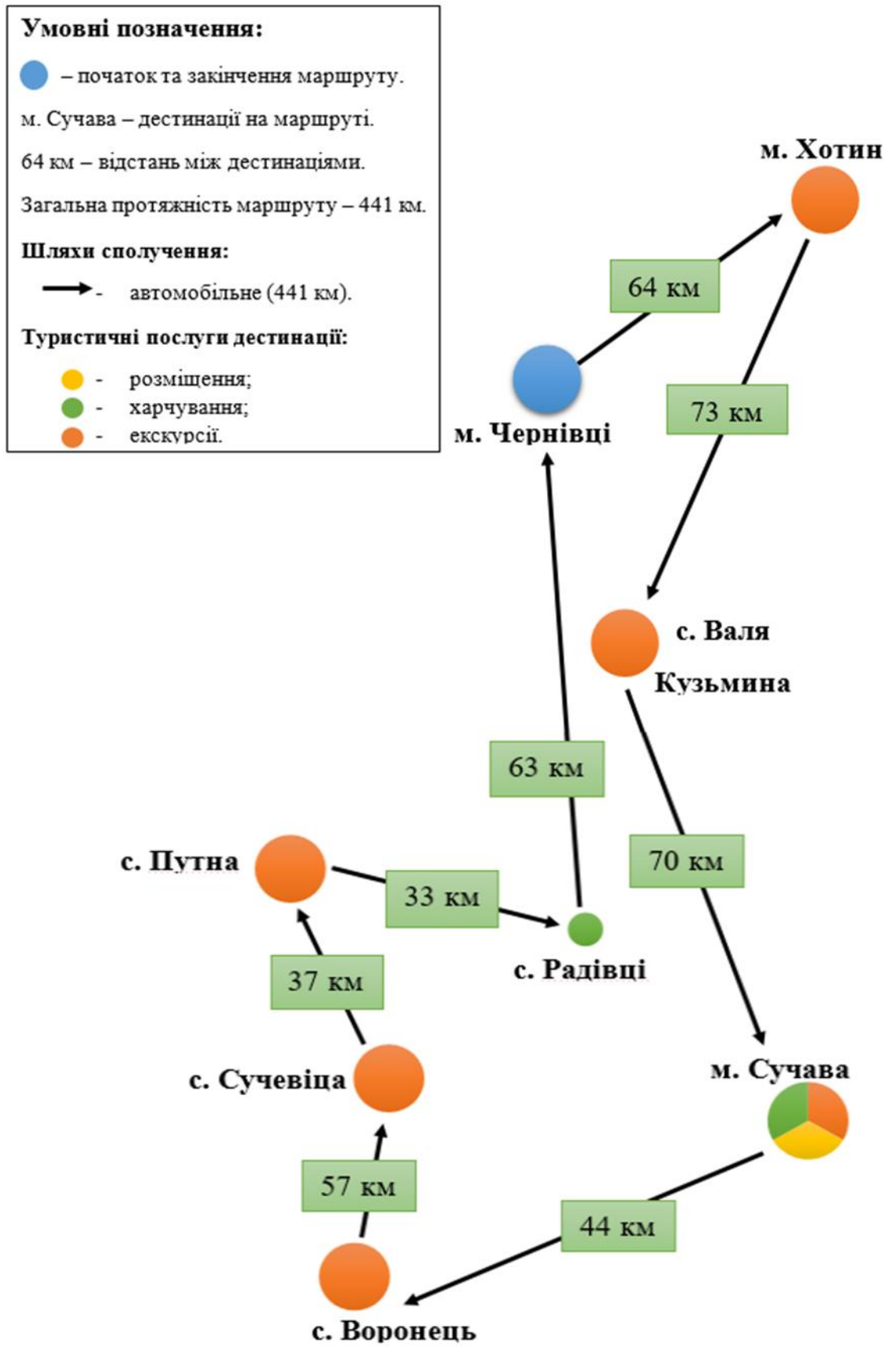
Рис.4.2.1. Картохема маршруту

Умовні позначення:

- шлях маршруту (автотранспорт);
- 1 - туристичні об'єкти на маршруті;
- 📍 - початок та кінець маршруту.

Схема маршруту:

1. Хотинська фортеця.
2. Адреса: вул. Фортечна 1а, м. Хотин, Чернівецька обл., Україна.
3. На подвір'ї замку збереглася старовинна кам'яна криниця, яка може похвалитися дивовижною глибиною 65 метрів. Велич фортеці

Хотинська фортеця

- підкреслюють чотири вигадливо прикрашені вежі, які прикрашають її стіни. Розпочавши будівництво в середині XIII століття за вказівкою Данила Галицького, кам'яна фортеця зрештою набула свого сучасного вигляду протягом XV століття. Ймовірно заснування поселення можна простежити до X століття, коли раніше існувала дерев'яна фортеця за правління Володимира Великого. До XIV століття Хотинська фортеця опинилася під контролем Молдавського князівства, де князь Стефан Великий провів реконструкцію для посилення її оборони. Знакова подія сталася в 1538 році, коли польські війська під проводом Сигізмунда I Старого взяли фортецю в облогу, в результаті чого її жителі здалися і втратили частину муру. З 1711 по 1718 роки під керівництвом султана Ахмеда III проводилися реконструкції Хотинської фортеці. З 1918 по 1944 рік фортецею опікувались румунські королі, поки вона остаточно не увійшла до складу Української РСР. Визнаючи його історичну цінність, у 2000 році розпорядженням Кабінету Міністрів України Хотинський замок було визначено державним заповідником. Крім того, у 2007 році Хотинську фортецю відзначили включенням до почесного списку «Семи чудес України».
4. Об'єкт добре зберігся та доступний для огляду.
  5. Історична, архітектурна.

1. Дуб Штефана Великого.
2. Адреса: с. Валя Кузьмина, Чернівецький район, Чернівецька обл.
3. «Пам'ятка природи місцевого значення в Чернівецькій області. Площа - 0,05 га. Перебуває на обліку Валякузминського лісництва Чернівецького держлісгоспу. Охороняється для збереження вікового дерева скельного дуба. Об'єм понад 5 м, висота - 25 м, вік більше 500 років».
4. Це старовинне дерево, якому вже понад 500 років, і, за легендою, князь Молдови Штефан Великий висадив його після видатної перемоги над армією короля Яна Ольбрехта.
5. Стан об'єкта хороший. Розташований в лісі.
6. Історична, природознавча.

Дуб Штефана III Великого

Паспорт об'єкта №3

1. СучавськаТронна фортеця.
2. Адреса: Suceava, Румунія.
3. У 14 столітті Петро Перший Мушат, правитель Молдови, заснував цю фортецю. Щоб зміцнити структуру, оборонні вежі були стратегічно розташовані на кожному куті, а 10-метровий рів

Рисунок 1. Тронна фортеця

завширшки оточував увесь периметр, пропонуючи додатковий захист.

4. Сучава, колись столиця Молдови, мала велике значення як резиденція правителів і місце їхньої коронації. Фортеця Трона, міцно стояла понад два століття, успішно оборонялася від численних облог. Однак у 16 столітті об'єднані сили Польщі та Османської імперії зуміли завоювати цю нібито неприступну твердиню. У 1675 році Дмитро Кантакузін розпочав спустошливу навалу, зруйнувавши місто навколо фортеці та знищивши те, що мало залишилося. Через кілька років ситуація погіршилася через землетрус. Наразі відреставровано лише окремі ділянки фортеці, реставрація триває й донині. Відвідувачі фортеці помітять білі лінії на стінах, які відрізняють оригінальну кладку від відреставрованих частинОб'єкт частково збережений.
- 5.Історична, архітектурна.

Паспорт об'єкта № 4

1. Монастир Воронець (храм св. Георгія).

2. Адреса: Strada Voroneț 166, Voroneț, Румунія.

3. Монастир Воронець, заснований у 1488 році, служить чудовою ілюстрацією традиційного архітектурного стилю, який

Воронецький монастир

використовувався в румунських монастирях протягом 15 століття. Цей стиль охоплює ключові елементи, такі як укріплена стіна по периметру, кілька келій ченців, геральдичні мотиви, що прикрашають внутрішній декор, і Кафолікон, собор, який характеризується своїми розмальованими стінами як всередині, так і зовні, а також готичними арками та маленькими вікнами. Варто зазначити, що оригінальні фрески повністю збереглися в яскравих відтінках лише на окремих стінах церкви [13].

4. Сучасна споруда стоїть на місці колишнього дерев'яного храму, в якому колись жив Данило Затворник. Данило заснував свою скромну оселю в скелі в долині біля потоку Путна, який залишається недоторканим донині. Згодом він переселився в келію, що прилягала до новозбудованого Воронецького монастиря, де служив ігуменом. Після анексії північного регіону Молдови монархією Габсбургів у 1775 році монастир занедбаний. Однак у 1991 році чернеча громада повернулася, щоб відродити святиню. Відтоді віддані монахи спорудили резиденцію, каплицю, різні сільськогосподарські споруди та гостинний будинок для паломників. У 1993 році цей чудовий монастир був визнаний об'єктом спадщини ЮНЕСКО. Об'єкт добре збережений.

5. Історична, архітектурна, культово-релігійна.

Паспорт об'єкта №5

1. Монастир Сучевіца.
2. Адреса: DN17A 169, Sucevița, Румунія.
3. Цей комплекс, побудований

Монастир Сучевіца

- наприкінці 16 століття, мав міцні стіни та вежі, щоб захистити територію від потенційних ворогів. Кожен кут мурів укріплений оборонною вежею. В даний час одна частина комплексу працює як музей, де представлено значний асортимент історичних і художніх артефактів. Загальні розміри споруди – 100 на 104 метри, товщина стін – 3 метри, висота – 6 метрів. Стіни монастиря укріплені міцними контрфорсами, валами та величними вежами. Наявність вузьких бійниць у верхній частині мурів свідчить про те, що обороноздатність монастиря була ще необхідною. Крім того, є восьмигранні вежі, які піднімаються на різну висоту, починаючи від двох до п'яти рівнів, у трьох кутах [14]. Будівництво цієї величної споруди було призначене для поховання, що представляє спадщину впливової родини Мовіле, яка займала видатне становище в Молдавії. Початок монастиря можна віднести до 1583 року, припускаючи, що Єремія Мовіле, один із братів, щедро профінансував складні твори мистецтва, які прикрашали церкву. Варто зазначити, що Єремія Мовіле обіймав посаду правителя в Молдові з 1595 по 1606 рік.
4. Збереженість об'єкта відмінна.
  5. Категорії, що охоплюють цю тематику, можна класифікувати як історичні, архітектурні, культові та релігійні.

Паспорт об'єкта №6

1. Путнянський монастир.
2. Адреса: Str. Principală nr. 201, Putna, Румунія.
3. У 1466 році Стефан Великий розпочав місію заснувати монастир у Путні. Будівництво первинної споруди комплексу, відомого як Успенський собор, відбувалося в

Рисунок 2. Монастир Путна

- XVI столітті, а в середині XVII століття було реконструйовано. Архітектурний стиль цієї церкви є представником молдавської традиції з елементами готики. Як правило, молдавські церкви відомі своїми яскравими фресками, які прикрашають як інтер'єр, так і екстер'єр. На жаль, Успенський собор позбавили фресок і залишили без цих мистецьких шедеврів. Єдина споруда, що залишилася від заснування монастиря Путна в 1481 році, це вежа скарбниці, тоді як інші будівлі були побудовані пізніше. Ця в'їзна вежа, відома як вежа Костянтина Емінеску, має історичне значення, оскільки відомий румунський поет проживав тут кілька днів у 1871 році. Емінеску називав монастир Путна Єрусалимом румунського народу. Сама вежа була зведена в 1757 році. В Успенському соборі можна знайти місце останнього спочинку Стефана III Великого та його родини, включаючи другу та третю дружини. Крім того, тут поховано ще двох осіб — Богдана III Сліпого та Стефана IV Молодого (також відомого як Стефаніце). Однак саме гробниця Чел Марє справді приваблює відвідувачів монастиря. [16]
4. Збереженість об'єкта у відмінному стані.
  5. Категорії, що охоплюють цей предмет, включають історію, архітектуру, культуру та релігію.

4.3. Калькуляція вартості розробленого туру

Ефективне планування подорожі залежить від ретельного розрахунку вартості туристичних пакетів, враховуючи різні компоненти, які впливають на загальну ціну. Оскільки туристичні продукти, як правило, є комплексними послугами для групових екскурсій, дуже важливо точно розрахувати собівартість шляхом підсумовування витрат на окремі послуги разом із задалегідь визначеною нормою прибутку. Розуміння споживчої цінності кожної послуги з одночасним визнанням їхньої мінливості має важливе значення для визначення розрахунку собівартості одиничних послуг, особливо при врахуванні додаткових витрат, які можуть виникнути під час подорожі. Цей ретельний процес калькулювання вартості товарів забезпечує повний огляд фактичних витрат, понесених під час закупівля продуктів, що допомагає в остаточному визначенні загальної вартості об'єкта. У контексті в'їзного туризму, наприклад організації турів для іноземних відвідувачів розрахунок витрат стає особливо складним, що ще більше підкреслює важливість точної оцінки вартості в планування туру. Тонкощі формування ціни при визначенні вартості різних типів турів і окремих послуг відіграють ключову роль в оптимізації маршрутів туру та ефективності подорожі. У міру того, як калькуляція турів розвивається, і вносяться оновлення, щоб спростити процес, наприклад, майбутні зміни вартості.

КАЛЬКУЛЯЦІЯ

вартості туру «ПЕРЛИНИ ПІВНІЧНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ БУКОВИНИ»

№ п/п	Статті витрат	Для однієї особи
1	Обслуговування Готель: номер DBL Харчування: сніданки	1500
2	Проїзд(авто туристичного класу на 20 туристів)	1100
3	Страховання	200
4	Комісійним агентам	250
5	Непередбачені витрати	200
6	Робота гіда-супроводжуючого	250
7	Плановий прибуток туристичної фірми	500
8	Вартість туру на 1 особу	3750 грн.

У вартість туру включено: проїзд комфортабельним автобусом, ночівля, сніданок, супровід гіда по всьому маршруту, страхування.

У вартість туру не включено: вхідні квитки туристичні об'єкти, харчування (обід, вечеря).

4.4. Контрольний текст супроводжуючого туристичної групи, гід-екскурсовода.

Щоб забезпечити ефективну комунікацію під час екскурсії, використання контрольного тексту відіграє першорядну роль у керуванні дискурсом екскурсовода. Контрольний текст виступає як основоположний документ, який задає тон усій екскурсії, ініціюючи дружнє привітання та самопредставлення, встановлюючи зв'язок з аудиторією з самого початку. Логічно структуруючи потік інформації, контрольний текст забезпечує включення найважливіших елементів, необхідних для роз'яснення теми екскурсії, покращуючи загальний досвід спілкування.

Завдяки включенню наукового й оновленого змісту контрольний текст не лише збагачує розповідь екскурсовода, але й допомагає підтримувати зацікавленість аудиторії протягом екскурсії. Крім того, виступаючи технологічним документом, контрольний текст виступає в якості орієнтира для екскурсовода, дозволяючи йому провести зв'язну та інформативну презентацію.

Надаючи дорожню карту для екскурсовода, контрольний текст служить основою для реалізації успішної екскурсії, сприяючи створенню спеціалізованих текстів, які заглиблюються в конкретні підтеми та відповідають на ключові питання, пов'язані з екскурсією.

По суті, контрольний текст діє як комплексний інструмент, який не тільки підвищує ефективність спілкування з екскурсоводом, але й забезпечує безперебійний і збагачуючий досвід для аудиторії, розкриваючи всі важливі елементи екскурсії в структурованій і привабливій формі.

Орієнтовний приклад історичної довідки для контрольного тексту гід-екскурсовода.

Вітаю, шановні туристи, моє ім'я.....щиро даді бачити Вас у нашому турі, сподіваємося Ви отримаєте позитивні емоції та гарно проведете час.....

Маршрут нашої подорожі пролягатиме через Буковину – історико-географічну область, розташовану на українсько-румунському етнографічному прикордонні. Зараз ця територія поділена між Україною та Румунією, відома як Північна Буковина та Південна Буковина відповідно.

Бажаю розпочати з історичної довідки про постать, яка має спільне відношення до України та Румунії – Штефан Великий.

Штефан III Великий визнаний одним із видатних правителів Молдавського князівства, його правління тривало 47 років. Зі зміцненням влади Стефан III успішно боровся з могутніми противниками, такими як Османська імперія, Угорщина та Польща. У період написання його біографії Молдавське князівство стало важливою політичною силою у Східній Європі. Його персонаж став одним із найпопулярніших і улюблених образів у молдавському фольклорі та літературі.

Точно невідомо, коли і де народився імператор Стефан III, але історики припускають, що він, ймовірно, народився між 1433 і 1440 роками. Належав до роду Мусартинів і був сином Богдана II, намісника Молдови, та Марії Орчі, представниці волоського дворянства. Він також був онуком Олександра I, намісника Молдови, правнуком Романа I і праправнуком Богдана I. Після того як його батько був убитий рідним братом, Стефан переховувався в Угорщині. За допомогою Влада Дракули, правителя Валахії, він повернувся на престол свого батька в Сучаві в 1457 році.

Під час першого етапу свого правління (1457-1473) Стефан III вжив багато заходів для зміцнення своєї влади. Він працював над зменшенням залежності Молдавії від Польщі як васала та регулярно надсилав данину Османській імперії. Крім того, він надав привілеї купцям у Братиславі та Львові. Після реформування армії він створив регулярні та іррегулярні армії,

запровадив артилерію. Після завоювання Кілії (1462-1465) Стефан розбив угорського володаря Матвія I під Баєм (1467) і угорського володаря під Липником (1470). Крім того, він відремонтував існуючі фортеці та побудував нові фортеці в Хотині, Олгеві, Кілії, Білгороді, Сороках і Романі.

На другому етапі свого правління (1473-1486) Стефан III активно протистояв Османській імперії. Він працював над створенням антиосманського союзу, до якого увійшли Венеція, Угорщина, Аккоюнлу, Феодоро, Московія, Богемія та Польща. У 1473 році він відмовився платити данину султанові Мехмету II і підкоритися Раду III, наміснику Валахії. Хоча він розбив османську армію під Васлуджою в 1475 році, він втратив перемогу біля Ресбожені в 1476 році, що змусило його знову платити данину. У результаті 1484 р. він втратив Біргород і Кілію. У 1485 році були зроблені спроби повернути ці володіння шляхом встановлення васальних відносин з Казимиром IV, але це все ще було безуспішно. У 1486 році Стефан III уклав мир з османами, визнавши їхні права на узбережжя Дунаю та став їх державою-трибутом.

У третій фазі свого правління (1486-1504) Стефан III визнав свою васальну залежність від короля Угорщини в 1489 році і придбав важливу територію Трансільванії. Поліпшив відносини з Валахією і через Москву уклав союз із Кримським ханством. Розгромивши польське військо в Козьминському лісі 1497 року, у 1499 році уклав мирний договір з Польщею і 1501 року повернувся на Покуття.

Стефан III заснував 44 православні монастирі в Молдові, Трансільванії, Валахії та на Афоні, сприяючи розквіту слов'янських мов, літератури та мистецтва. Був тричі одружений: на київській княжні Євдокії (1463-1467), княжні Марії Феодорській (1472-1477) і княжні Марії Вале. Стефан III помер у Сучаві 2 липня 1504 р. і був похований у заснованому ним Путнянському монастирі. Він вважається національним героєм Румунії та Молдови і є частиною волоського фольклору. У 2002 році він був канонізований

Румунською Православною Церквою як святий. Також відомий як "Великий" ("cel Mare" румунською).

Зараз ми досягли фортеці Хортин, і, як згадувалося раніше, імператор Стефан III працював над покращенням її укріплень. Зараз ви відвідаєте фортецю і дізнаєтеся більше про цей об'єкт, а ми підемо на крок далі.

(Огляд Хотинської фортеці з екскурсоводом від самого Національного історико-архітектурного заповідника).

Наступним пунктом нашого маршруту був дуб Стефана III Великого.

Це історичне дерево збереглося понад півстоліття і, за переказами, було посаджено імператором Стефаном Великим і росте у Валя-Кузьмінському лісі.

Для місцевого населення, переважно румуномовного, цей дуб є справжнім храмом. За легендою, дерево посадив Стефан після перемоги над польсько-литовським військом на чолі з королем Яном Ольбрахтом.

Ян I Ольбрахт планував посадити на молдавський престол свого брата Сигізмунда, вважаючи Молдавію зручною військовою базою для майбутніх конфліктів з Туреччиною. Польське військо налічувало приблизно 60—80 тис. осіб, у тому числі 50—10 тис. шляхтичів з Речі Посполитої та Великого князівства Литовського. Спочатку все виглядало добре: вірні Ольбрахту оточили фортецю Сучава, де переховувався Стефан Великий. Перебуваючи в облозі протягом чотирьох місяців, вони не досягли своєї мети. У польських таборих почала поширюватися хвороба. Коли армія Яна Ольбрахта відступала через гори до своєї батьківщини, Стефан III зі своєю армією напав на них біля лісу, що належав боярину Козьміну. П'ять тисяч добре озброєних воїнів відразу потрапили в пастку.

Згідно з цими розповідями, молдавани, більшість з яких навіть не мали латової зброї, почали рубати дерева в лісі та кидати їх у ворога. Це розділило польське військо на невеликі загони, дозволяючи їм знищувати ворога. Ті, хто вижив, втекли через Прут до Львова. Інші загинули або потрапили в полон. Невдовзі після битви Стефан III наказав вичистити та посадити дуби. З усіх

висаджених дубів залишився, здається, лише один, названий нині на честь правителя Молдови.

Наступний наш об'єкт, пов'язаний з імператором Стефаном III, знаходиться на території іншої країни – Румунії. Тому нам спочатку потрібно перетнути кордон, а потім їхати в місто Сучава.

Приїжджаємо в Сучаву. Тепер ви заселитеся в готель і встигнете пообідати в ресторані готелю. Ми збираємося о 16:30 і відвідуємо фортецю Трона.

Ми прибули до укріпленого замку, розташованого на пагорбі поблизу Сучави. Ця історично важлива фортеця є одним із видатних зразків старовинної оборонної архітектури та однією з небагатьох добре збережених фортець у країні.

Фортеця була побудована молдавським правителем Петром I Мушатом в 14 столітті і була потужним оборонним об'єктом того часу. Крім того, для його будівництва знадобилося багато грошей, за оцінками, 3000 срібних, що було величезною сумою грошей на той час.

Висококваліфікованими архітекторами була споруджена масивна прямокутна оборонна споруда зі стінами довжиною 40 і 36 метрів і товщиною 2 метри.

По кутах фортеці встановлені оборонні вежі, які додатково захищені 10-метровим ровом, який оточує споруду по всьому периметру. Довгий час Сучава була столицею Молдавії, і замок в цей період служив не тільки резиденцією, але і місцем коронації правителів.

Недалеко від фортеці можна побачити пам'ятник, встановлений в пам'ять Стефана III, який надав фортеці найважливіше стратегічне значення. Імператор Стефан III зробив фортецю практично недоступною для ворогів шляхом значних змін і вдосконалень. Більше двох століть фортеця Трона мирно відбивала всі облоги.

Крім того, під час правління Стефана структуру фортеці було розширено, що значно покращило умови життя жителів: були побудовані

повністю нові будинки, додаткові господарські будівлі, казарми для солдатів, резиденції для дружини правителя та його власного. склад

Лише в середині XVI століття об'єднані сили Польщі та Османської імперії змогли завоювати цю фортецю, яка раніше вважалася неприступною.

Незабаром після цього, намагаючись знищити фортецю, її підпалили, а столицю перенесли до менш захищеного міста Ясси.

У 1675 році фортеця зазнала руйнівної навали Дмитра Кантакузіна, який зруйнував місто біля фортеці та розбомбив усе, що залишилося. Через кілька років землетрус погіршив ситуацію.

На сьогоднішній день відновлено лише окремі частини фортеці, процес реставрації ще триває. Відвідувачі форту можуть помітити білі лінії на стінах, які вказують на те, які частини кладки є оригінальними, а які частини були відреставровані.

Хоча частково знищений, після огляду він все ще справляє неперевершене враження.

(Повернення в готель, після чого на туристів чекають вільні розваги. Рекомендується прогулятися по магазинах, відвідати заклади етнічної їжі тощо. Наступного дня збір о 08:30 та виселення з номерів після сніданку).

Зараз ми їдемо до Вороніцького монастиря.

Цей монастир у Карпатах у більшості туристичних путівників часто називають «Східно-Західно-Стинською церквою» через його унікальні фрески, які прикрашають внутрішні та зовнішні стіни монастиря. Однак, що також є особливістю цих картин, так це їхній унікальний блакитний колір фону, виготовлення якого донині залишається загадкою. Хоча відомо, що при його створенні використовувався подрібнений лазурит, механізм цього процесу залишається нерозгаданим. Румунія навіть використовує термін «Веронський синій» для опису цього унікального відтінку, поряд із «Тіціановим червоним» і «Веронський зеленим». Всі вони унікальні по своєму.

На жаль, через суворі природні умови (дощ, сніг, вітер) деякі частини розпису погано збереглися або зовсім зникли. Проте особливої уваги заслуговує вівтарна (західна екстер'єрна) частина храму, де зберігається вражаюча картина «Страшний суд» – це настільки захоплююче видовище, що всі інші деталі відходять на другий план.

Згідно з давньою румунською хронікою Іона Некулче (1672-1745), монастир Воронка був заснований у 1488 році імператором Стефаном III. За іншими даними, фреска була написана між 1447 і 1450 роками на місці, де колись була дерев'яна келія Данила Пустельника.

За переказами, під час війни з Османською імперією імператор Стефан III звернувся за порадою до пустельника Даниїла в його скит у Воронці. Він пропонував людям сміливо йти в бій. Після перемоги він був змушений побудувати монастир на честь святого Юрія. Над входом до церкви висічено подячний напис. Монастир складається з церкви, 3 апсид, портика та келії з вежею.

У 1547 році молдавський митрополит Григорій Ровця прилаштував зовнішню каплицю на захід від церкви і розписав стіни ззовні. У монастирі є надгробки, присвячені святому Григорію Ловіцу, пустельнику Даниїлу та ін. Воронець відомий своєю каліграфічною школою, де ченці, священики та монахи навчалися читанню, письму та перекладу релігійних текстів. Після 1775 року Північна Молдавія була анексована Габсбургами. Монастир запустів. Чернеча громада повернулася в 1991 році. Відтоді монахи будували резиденції, церкви та різні господарські будівлі, а також будинки для паломників. У 1993 році він був внесений до списку спадщини ЮНЕСКО.

(Даємо час на фото, додатковий огляд, а потім переходимо до наступного об'єкта).

Наступною пам'яткою нашого маршруту буде монастир Сучевица.

Цей монастир знаходиться в селі Сучевица і відноситься до категорії спеціальних об'єктів. Його архітектура поєднує візантійські та готичні елементи, а його оздоблення з типовими зображеннями розписних церков

сусідньої Молдови дуже чарівне. Інтер'єр і екстер'єр монастиря прикрашені художніми розписами, які мають високу цінність, оскільки зображують сцени зі Старого та Нового Заповіту.

За місцевою легендою, одного разу сюди прийшла стара жінка спокутувати свої гріхи. З цією метою вона привезла велику кількість каменю і почала будувати великий храм. Однак, якщо брати до уваги історичний факт, то цей монастир був побудований на залишках старої дерев'яної церкви. Це було здійснено в 1581 році дядьком Петра Мохіри, митрополитом Георгієм Могірою, з офіційного дозволу губернатора Петра Мохіри в 1582 році.

Комплекс оточений міцними стінами і вежами, покликаними захистити територію від ворогів. На кожному куті міської стіни є оборонна вежа. Сьогодні однією з функцій комплексу є музей, де представлено велику колекцію історії та мистецтва. Загальні розміри резиденції 100 x 104 метри. Товщина міської стіни становить 3 метри, а висота – 6 метрів.

Воскресенська церква є головною окрасою монастиря і була побудована в 1586 році. Її інтер'єр і екстер'єр вкриті розписами у візантійському та готичному архітектурних стилях. Картини створені настільки вишукано, що можна годинами спостерігати за сюжетом, і завжди здається, що можна відкрити щось нове, якщо уважно дослідити кожен елемент.

Люди кажуть, що красу найкраще побачити на відстані. Вона дозволяє помітити кожен дрібничку. Тому багато туристів, оглянувши монастир зсередини, прямують на найвищий пагорб неподалік, з якого відкривається приголомшливий вид на монастир. Вежі, мури, церкви, все на тлі мальовничих гір створює особливе враження - навколишній простір наповнений атмосферою спокою, гармонії та краси.

На околиці монастиря є цвинтар із дзвіницею та ще одна церква в молдавському стилі.

Загалом, більшість мандрівників вважають цей монастир найкрасивішим і вражаючим з усіх монастирів із фресками в Румунії [12].

У 2010 році Сучевицький монастир був включений до списку ЮНЕСКО.

Далі ми попрямували до храму, який знаходиться в с. Путнер

Село Путна приваблює багатьох туристів своїм видатним монастирем, символом колись знаменитого Молдавського князівства. Тут похований імператор Стефан III і його сім'я. Хоча монастир не внесений до списку ЮНЕСКО через відсутність збережених фресок, він все одно привертає увагу і залишається важливим історичним місцем.

Стефан III мудро вирішив заснувати монастир у Путні, оскільки його духовний наставник, відлюдник Данило, жив у сусідній печері. До речі, ця печера існує досі і стала відомою пам'яткою серед туристів, розташована за два кілометри на південний схід від монастиря.

Вегінська церква - ще один важливий елемент, який існував на момент заснування монастиря Путна. Найстарішою дерев'яною церквою Румунії є Введенська церква, храмова споруда в побутовому архітектурному стилі. Він був побудований в 1346 році, а за іншими відомостями - в 1353 році, коли правив Драган Вода.

«З моменту створення монастиря лише вежа-скарбниця зберегла свою первісну структуру, інші будівлі з'явилися пізніше. У 1871 році в цій вежі кілька днів зупинявся румунський поет Костянтин Емінеску, тому зараз в'їзна вежа часто носить його ім'я. Він був побудований в 1757 році і відомий як «Єрусалим румунського народу»[16].

У XVI столітті був побудований головний храм монастиря — Успенський собор, який під час реконструкції 1653—1662 років зазнав значних змін і набув сучасного вигляду. Цей храм є спорудою типового молдавського стилю.

«Тут похований імператор Стефан III та його сім'я, зокрема дві дружини (друга та третя дружини). Крім того, є ще двоє власників – сліпий Богдан III та молодий Стефан IV (Стефанік). Але це була могила Чел Маре, що зробило монастир популярним об'єктом» [16].

(Залишаємо час для фото, додаткових оглядів, а потім їдемо в м. Ладівці, де туристи будуть обідати. Після цього їдемо до Чернівців).

Наша подорож завершується тут, прямуючи до найвідоміших пам'яток, пов'язаних із цією видатною людиною, Стефаном III Великим. Сподіваюся, вам сподобалось і ви дізналися багато нового, корисного та цікавого. Дуже дякую за увагу! Бажаю приємних вражень! до наступного разу

Висновок до розділу IV

Створено авторський унікальний туристичного продукт «ПЕРЛИНИ ПІВНІЧНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ БУКОВИНИ». Авторський тур поширюється на розробку конкретного туристичного продукту, орієнтованого на демонстрацію культурно-історичної значущості території Буковини в цілому. Тур пропонує туристам унікальні та збагачуючі враження, а також сприяє сталому розвитку туризму в регіоні, ознайомить туристів з перлинами історико-етнографічних та культурних об'єктів території України та Румунії.

Розроблений тур орієнтований на середньостатистичного споживача за віком та джерелом доходу. Також даний тур можна пропонувати учням старших класів та студентам, як закріплення знань з історії та географії.

ВИСНОВКИ

1. Значення місцевої історії у підтримці громадського інтересу виходить за межі місцевого соціокультурного контексту та пронизує всі рівні освіти, а також такі галузі, як музеєзнавство та туризм. Регіональні дослідження, класифіковані на географічні, історичні та соціокультурні дослідження, узгоджуються зі сферами наукового інтересу. Географічні краєзнавчі дослідження охоплюють дослідження просторових утворень за певний часовий проміжок, їх динаміку, природно-географічні характеристики регіону та взаємодію людини та навколишнього середовища. Етнографія, як основний метод, спирається на безпосереднє спостереження й опис звичаїв, побуту, світогляду. Він широко використовує письмові джерела, фізичні пам'ятки та дані з таких дисциплін, як археологія, антропологія, географія, фольклористика та лінгвістика. Досліджуючи історію Буковини, виявилось, що її правильніше віднести до історико-політичного регіону України, а не до етнографічного в прямому значенні. Особливість цього регіону можна пояснити його тривалою політичною відірваністю від основної частини українських земель, широкою взаємодією між місцевими українцями та традиційними культурами волоської (румунської та молдавської), німецької, єврейської, частково польської та російської (давньоруської). віруючих) етнічних груп і багаторічна практика окремої етнографічної історіографії.

2. За основу практичного застосування було обрано проєкт Heritage. Основною метою цього проєкту є збереження історико-культурної спадщини Чернівецької області та Сучавського повіту (Румунія). Це було досягнуто шляхом створення комплексного реєстру історико-етнографічних об'єктів, що сприятиме ефективній комунікації між мешканцями прикордонних територій, які мають спільну історичну спадщину. Крім того, проєкт спрямований на підвищення туристичної привабливості цих прикордонних регіонів шляхом організації промоційних та рекламних кампаній. Залучаючи додаткові інвестиції для розвитку інфраструктури та просування нових туристичних маршрутів, проєкт створить додаткові можливості для працевлаштування по

обидва боки українсько-румунського кордону, щоб прийняти зростаючу кількість міжнародних та внутрішніх туристів.

3. Базою для розробки, провадження розробленого туру, а також проведення дослідження цільової аудиторії було обрано туристичну агенцію “Buktravel”. Результати проведеного дослідження свідчать про значний попит на екскурсійні тури транскордонного напрямку Румунія.

4. Створено авторський унікальний туристичного продукт «Перлини північної та південної буковини». Авторський тур поширюється на розробку конкретного туристичного продукту, орієнтованого на демонстрацію культурно-історичної значущості території Буковини в цілому. Тур пропонує туристам унікальні та збагачуючі враження, а також сприяє сталому розвитку туризму в регіоні, ознайомить туристів з перлинами історико-етнографічних та культурних об'єктів території України та Румунії.

Розроблений тур орієнтований на середньостатистичного споживача за віком та джерелом доходу. Також даний тур можна пропонувати учням старших класів та студентам, як закріплення знань з історії та географії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голубко В., Качараба С., Середяк А. Історичне краєзнавство. Навчальний посібник. Ч.І. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. 130 с.
2. Етнографічне районування України: Історія України Освіта.Уа. Режим доступу: URL <https://osvita.ua/vnz/reports/history/4095/> (дата звернення 21.12.2022)
3. Етнографічні регіони України: коли вони сформувалися, звідки пішли їхні назви і як їх знайти на сучасній мапі: IGotoWorld.com. Режим доступу: URL https://ua.igotoworld.com/ua/article/953_etnograficheskie-regiony_ukrainy.htm (дата звернення 20.01.2023)
4. Котляр Ю. В. Історична географія. Спецкурс з історії : навчальний посібник Ю. В. Котляр. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 216 с.
5. Вечерський В.В. Культурна спадщина України: ВУЕ, 20.04.2022. Режим доступу: URL <https://vue.gov.ua>.
6. Макарчук С. А. Історико-етнографічні райони України : навч. посібн. С. А. Макарчук. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 352 с.
7. Кожолянко Г. Етнографія Буковини: у 3 т. Г. Кожолянко. Чернівці, 1999. Т. 1; 2002. Т. 2; 2004. Т. 3.
8. Кожолянко Г. Духовна культура українців Буковини Чернівці, 2007. Режим доступу: URL <http://www.ethnos.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/03publications/01monographies>
9. Скутар Т. Історико-культурні туристичні ресурси як основа розвитку пізнавального туризму в Чернівецькій області: Буковинський вісник, 27.09.2016. Режим доступу: URL <http://buk-visnyk.cv.ua/naukova-dumka/727/> (дата звернення 18.02.2023)

10. Немець Л. Культурна спадщина Луганської області Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіон. зб. наук. праць. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2009. Вип. 7 (2). с. 144-152. Режим доступу: URL <http://buk-visnyk.cv.ua/naukova-dumka/727/> (дата звернення: 28.02.2023)
11. Сандуляк І. Старожитності Північної Буковини як туристичні об'єкти Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології: зб. наук. праць. Чернівці: Прут, 2017. Т. 1 (27). с.102-110.
12. Боднарюк Б. Туристичні маршрути Буковини та Чернівців у 20-х–30-х рр. ХХ ст. Буковинський журнал 2008. №3. с. 156-166.
13. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: [Монографія]: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2001. – 395 с.
14. Скутар Т.Д. Біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси Чернівецької області Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців [„Регіон–2014: суспільно-географічні аспекти”], (Харків, 3-4 квітня 2014 р.) [Гол. ред. колегії Л.М. Немець]. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. с.243-245.
15. Бучко Ж.І. Транскордонні рекреаційно-туристичні комплекси України: методологія дослідження та пріоритети розвитку: дисертації на здобуття наукового ступеня доктора географічних наук, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Київ, 2019. Режим доступу: URL http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/76e/aref_Buchko%20Zh.I..pdf
16. Історична та етнографічна спадщина – частина сталого розвитку туризму на Буковині -Heritage: Програма для транскордонної співпраці Режим доступу: URL <http://heritage-ua-ro.org/about-project.php>
17. Бучко Ж.І Буковина етнотуристична: можливості та тенденції для транскордонного туризму: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Режим доступу: URL https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/890/Buchko_Lvivstattja.doc?sequence=1&isAllowed=y

18. Транскордонний проєкт, нові туристичні маршрути та безкоштовні екскурсії для ВПО: як минулоріч розвивалась туристична галузь Буковини: Чернівецька обласна військова адміністрація, 29 березня 2023 року. Режим доступу: URL <https://bukoda.gov.ua/news/transkordonnyi-proiekt-novi-turystichni-marshruty-ta-bezkoshtovni-ekskursii-dlia-vpo-iaк-mynulorich-rozvyvalas-turystichna-haluz-bukovyny>

19. Свида І.В., Микита М-Н.М. Реалізація ідеї формування туристичних маршрутів Карпатського регіону: Мукачівський державний університет
Режим доступу: URL (дата звернення 13.04.2023)

20. Барвіста Буковина. Горизонти цільового туризму / [Бузинський М. Д., Никирса М. Д., Коржик В. П., Бучко Ж. І.]. Чернівці: Прут, 2009. 152 с.
Режим доступу: URL http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?

21. Бучко Ж.І. Транскордонні маршрути історико-етнографічного туризму на Буковині: Географія та туризм. 2015. Вип. 34. - с. 137-144.

22. Комплексна програма розвитку туризму в Чернівецькій області на 2021-2023 роки: Рішення Чернівецької обласної ради від 30.03.2021 № 14-2/21.
Режим доступу: URL <https://bukoda.gov.ua/storage/app/sites/23/Prohramy/Dep-reg/kompleksna-prohrama-rozvytku-turyzmu-v-chernivetskiy-oblasti-na-2021-2023-roky.pdf> (дата звернення 25.04.2023)

23. Менеджмент туристичної індустрії: підручник у 3-х частинах Руденко В.П., Вацеба В.Я., Підгірна В.Н., Цепенда М.В. та ін. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2019. 504 с.

24. Bukovina: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://en.wikipedia.org/wiki/Bukovina>;

25. Potentialul Turistic Al Judetului Suceava: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://pdfcoffee.com/potentialul-turistic-al-judetului-suceava-pdf-free.html>;

26. Romania: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.coe.int/en/web/herein-system/romania>;

27. Turismul cultural: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.romania.travel/ro/page/turismul-cultural>;
28. Ukraïner. Буковина: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://ukraïner.net/regions/bukovyna/?gclid=Cj0KCQiAjMKqBhCgARIsAPDgWlw78C35q9xudBJ5QE4rjd_OCpнТАj5M0qY3ARe9c3MWHhHj01HPuToaAqMqEALw_wcB;
29. Буковина: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B0>; Види турів в залежності від змісту програм обслуговування: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5118906/page:10/>;
30. Дуб Третього: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%83%D0%B1_%D0%A8%D1%82%D0%B5%D1%84%D0%B0%D0%BD%D0%B0_%D0%A2%D1%80%D0%B5%D1%82%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE;
31. Дуб Штефана чел Маре, Валя Кузьмина: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://karpaty.rocks/dub-shtefana-chel-mare-valya-kuzmyna>;
32. Король О. Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі: навч.-метод. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. 144 с.;
33. Любіцева О.О. Методика розробки турів: Навч. посібник. - К.: «Альтпрес», 2003. - 104 с.;
34. Монастир у румунському селі Сучевіца - один з найпрекрасніших в країні: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://feerie.com.ua/ua/node/2428>;
35. Пам'ятки Румунії. Буковина. Монастир Воронець: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://samsobi.com.ua/index.php/romania/architecture/283-monastery-voronet>;
36. Пам'ятки Румунії. Буковина. Монастир Сучевіца: [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<http://samsobi.com.ua/index.php/romania/architecture/285-bukovyna-monastyr-sucevytsia>;

- 37.ПУТНА: ПОХОВАННЯ ШТЕФАНА ВЕЛИКОГО ТА НАЙСТАРІША "ХАТНЯ" ЦЕРКВА БУКОВИНИ: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://andy-travel.com.ua/putna>;
- 38.Румунія. Путна. Монастир Штефана Великого: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ukrainaincognita.com/zakordon/rumuniya/rumuniya-putna-monastyr-shtefana-velykogo>;
- 39.Скутар Т. Історико-культурні туристичні ресурси як основа розвитку пізнавального туризму в Чернівецькій області. Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування. 27 вер. 2016 р. : [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://buk-visnyk.cv.ua/naukova-dumka/727/>;
- 40.Смирнов І.Г. Логістика туризму: Навч. посіб. - К.: Знання, 2009. - 444 с.;
- 41.СУЧАВА: ТРОННА ФОРТЕЦЯ, РАТУША, МОНАСТИР ІВАНА СУЧАВСЬКОГО: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://andy-travel.com.ua/suceava>;
- 42.ТРОННА ФОРТЕЦЯ: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://anga.ua/sights/tronna_fortetsia.html;
- 43.ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://putyla.org.ua/2007/12/08/turistichn_resursi_chernvecko_oblast.html
- 44.Хотинська фортеця – велич на березі Дністра: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://vidviday.ua/blog/khotynska-fortetsia/>;
- 45.Хотинська фортеця — неприступний замок з великою історією: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://karpaty.love/places-objects/zamky-ta-fortetsi-zahidnoi-ukrainy/61-khotynska-fortetsia.html>;

